

КУЛТУРА • УМЈЕТНОСТ • ДРУШТВО

Суџра

Година 6 • Број 20 21. октобар 2021.

КУЛТУРА • УМЈЕТНОСТ • ДРУШТВО

Суџра

Година 6 • Број 20 • 21. октобар 2021.

Директор:
Миладин БЕРИЋ

Главни и одговорни уредник:
Ранко ПРЕРАДОВИЋ

Редакција:
Душко М. ПЕТРОВИЋ,
Др Ненад НОВАКОВИЋ,
Милан РАКУЉ,
Мирко ЉУБАНИЋ,
Војин ТРИВУНОВИЋ,
Душко Ж. ПОПОВИЋ,
Вито БОЈКОВАЦ,
Зоран М. КОС и
Момчило ГОЛИЈАНИН

Издавач:
Књижевна заједница
„Васо Пелагић“ Бања Лука
(„Крајишке новине“),
78000 Бања Лука,
Ж. Мишића 19/4.

Телефон: 065/663-159
Е-пошта:
rpr.deda@hotmail.com
Жиро-рачун:
562-099-00000-457-93

Штампа:
ГРАФИД д.о.о.
Бања Лука

За штампарiju:
Бранислав Иванковић

Насловна страна:
Милана СТИЈАК
„Вега 64“, акватинта, 2020.
Овај број
финансијски подржао
Ненад ЈАЊЕТОВИЋ Јање

Крајишке
новине

ВАСО ПЕЛАГИЋ

О теби нисмо знали много,
Само пред школом да стојиш сам.
Да село и школа име ти носе,
Мали смо били, шта ја ту знам.

У књизи било два до три реда,
И ништа пуно, оскудно пишу,
Силне су године морале проћи
Да прошлост оживи, да је не избришу.

Скулптуром твојом село се дичи,
јер шири снагу и даје крила,
Пркосиш, Васо, оштро и смјело,
Усправно стојиш, погледа мила.

Знао си да ће воде однијети
Режиме, власти које те куде,
Знао си да ћеш мудрошћу дотаћ'
Умове велике, кад год то буде.

Био си испред времена, људи,
Видио даље, знао си много,
Хвала ти Васо, сада сви знамо
Да си свом роду пуно помог'о.

Драгица ДАВИДОВИЋ

ПЈЕСМА О ВАСИ

Срешћете се с Васом код жабарске школе,
на улазу, десно, док предаје штиво
баш онако весело, како дјеца воле,
задубљен у књигу, громадно и живо.

Срешћете га и крај цркве светог Илије,
на Ланишту, Блажевцу, кроз Орлово Поље,
гдје поздравља редом своје најмилије
и говори гласно: «Људи, биће боље».

Срешћете га и у Брчком, Бањалуци,
Београду, Москви, Цириху и Прагу,
како мудрог мишљу и правдом у руци
шири вјеру људима и улијева снагу.

И свагдје гдје кренете о добром гласу
гдје ријеч праведника треба да одзвања
на све стране свијета сусрешћете Васу,
који о будућности човјечанства сања.

Горан ВУКОВИЋ

IN MEMORIAM Василије Шајиновић

Одлазак пријатеља

Српски пјесник, прозни писац и књижевни критичар Василије Шајиновић преминуо је у Добоју у 72. години након дуге и тешке болести, потврђено је Срни у породици. Шајиновић је рођен 1949. године у Шњеготини Горњој, код Теслића. Бавио се књижевном критиком и есејстиком које је претежно објављивао у листу “Видици” и часопису “Значења” из Добоја, те у бањалучком часопису “Сретења”. Студиј југословенских књижевности завршио је на Филозофском факултету у Новом Саду. Од 1978. наставио се у Добоју, гђе је до пензионисања радио као средњошколски професор. Поезију је као основац почео да објављује у сарајевским “Малим новинама”, касније у часопису “Лица”. Од 1992. до 2014. своје радове објављивао је у разним публикацијама, међу којима су Годишњи календар Српског просвјетног и културног друштва “Просвјета”, у часопису “Српска вила” из Бијељине, “Духовност српска” из Теслића, те у добојском часопису “Значења”. Његове пјесме су се нашле и у заједничким збиркама поезије попут “Отаџбина се брани песмом”, “Сејачи песама у балканском парку”, “Видовданске бесједе”, а самосталну збирку “Антејска снага” објавио је 2000. године у издању добојске “Просвјете”. “Антологију ратне лирике Републике Српске 1992-2002” објавио је 2010. године, која је суфинансирана од Министарства просвјете и културе Републике Српске. У посљедњих двадесетак година писао је кратку причу, за коју је

више пута награђиван, а с награђеним и одабраним причама уврштен је и у зборнике радова “Истина о Србима”. У марту 2020. године објавио је књигу есеја, критика и чланака о књижевности Републике Српске под називом “Ријеч у времену”.

ЗАТОЧНИЦИ ВОЗУЋЕ

Главе им у торби
Главе им у торби
Животи о концу висе

Они одолијевају
Невјероватном лакоћом постојања

Шта су хајдуци Старине Новака
Шта су хајдуци Старине Новака
кадри стићи и утећи
Према ратницима Возуће
Који немају куд из своје коже

Одметнути од живота по ћувицима
У неко дрво урезују трагове постојања

Ноћима стржаре сигурни у себе
У друштву праједова усталих из гроба

Стопала им урастају све дубље у земљу
Док моле Господа да им приближи небо

Јула 1995, на Возући

РЕКВИЈЕМ

браниоцима Возуће

Несаницу ми насељавају ратници Возуће
Несаницу ми насељавају ратници Возуће
Хоћу ли имати спокоја до краја вијека

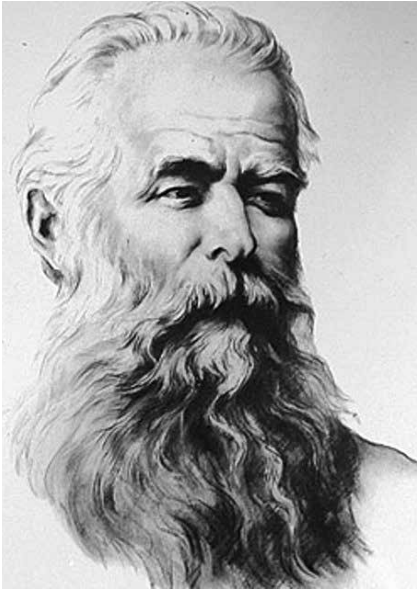
Гледам их пред собом лаке љетошње
како спретни припитомљавају смрт

Ко има право на мир и заборав
Док се у засједи савјести нови окршај спрема

Ко од нас који смо икада бјели
По ћувицима и шумарцима Возуће
У мрклим ноћима на мртвој стражи
Може заборавити њихове непокорне гласове

У глуво доба пред иконом Христа
Палим кандило и истоку се окрећем:
Шапћем молитву за мир душама њиховим патним

Добој, децембар, 1995.

Трагања

ХРИШЋАНСКИ СОЦИЈАЛИЗАМ ВАСЕ ПЕЛАГИЋА

Историја српскога народа је препуна личности које су обележиле одређене временске периоде, свако у својој области којом се примарно бавио, али је мало оних који су имали толико широку лепезу деловања као што је то имао Василије Васа С. Пелагић. Духовну, световну, просветну, филозофску, револуционарну и сваку другу која је проистицала из ових, основних, праваца деловања. За ову прилику, своју пажњу ћу усмерити на једно могуће тумачење његовог свеукупног деловања, а које проистиче из чињенице да је Пелагић прешао пут од свештеника (архимандрита) до горљивог социјалисте! Пре него што понудим могуће одговоре, навешћу његову биографију, коју не могу, а да не цитирам, јер је у њој много елемената за одговоре.

Рођен је 1838. године у босанском месту Жабари (данас Пелагићево), код Брчког, као Василије Стефановић (по оцу Стефану) Пелагић. Ђак Богословије у Београду постао је 1857. године. Уследио је повратак у завичај, када је 1860. године као свршени богослов постао учитељ српске основне школе у Брчком, где је основао српску читаоницу, једну од првих у Босни. Одатле преко Београда је кренуо у Русију. На Московском универзитету је слушао предавања из политичке медицине и историје медицине. Пре повратка у Бања Луку, пропутовао

је српске крајеве да би сагледао стање народно.

После две године боравка у Русији, вратио се у Бањалуку и постао је 1866. године управник тада основане Српско православне богословије, која је била и прва средња школа у Босни. За школске потребе и ради ширења просвете у народу штампао је 1867. године у Београду „Руковођу за српско-босанске, херцеговачке, старосрбијанске и македонске учитеље“. Примиио је чин архимандрита да би заштитио Богословију у Бањој Луци од реакционарних елемената све три вере, којима се није допадао његов слободоуман школски програм. Био је 1867. године професор и управитељ бањалучке богословије, пренумерант Вукове књиге и дародавац 10 примерака исте, сиротим богословцима. Чинио је оно што је проповедао и следеће 1868. године.

Фебруара 1869. године бива ухапшен, па прогнан у Малу Азију (тачније у Кјутјају), под оптужбом да критикује турски режим у Босни. Из прогонства се спасао 1871. године уз помоћ Русије и преко Цариграда је дошао у Србију. Учествоје у раду Уједињене омладине српске и председава њеној скупштини у Вршцу. Одатле одлази на Цетиње и учествује у покрету Дружине за ослобођење српства. Долази у сукоб са књазом Николом и 1872. године одлази у Нови Сад. Године 1873. борави у Грацу, Прагу, Трсту и Цириху; тада се одриче верске службе. У Прагу је 1872. године “прерадио” и објавио дело

“Борбу америчког народа за слободу и независност”.

Учествоје у Српском устанку у Херцеговини и Босни, који је избио 1875. године, и пише Програм усташких права и друге меморандуме за српске устанике. Активан је 1878. године радећи на организовању отпора против најављене окупације Босне и Херцеговине, од стране Аустроугарске. Током осамдесетих година је боравио у Србији, али због ширења социјалистичких идеја бива протеран неколико пута у Румунију и Бугарску. Због брошуре «Нови гробари Србије» био је опет протеран. Био је међутим у народу омиљен и жаљен због страдања. Остало је забележено да су «Грађани вароши Пожеге» (и других, попут Ужица) јануара 1891. године званично од српске Народне скупштине тражили да се Пелагић врати у Србију «из прогонства». Био је и кандидат за народног посланика у Чачку, али није имао успеха у том подухвату.

Васо 1888. године сарађује у социјалистичком листу Српски занатлија. Учествоје на скупштини Занатлијског удружења у Врању 1892. године и настоји да се оснује Социјалистичка партија Србије. Издаје низ брошура и књига о социјализму и сарађује у листовима Занатлијски савез и Социјал-демократ којима је био и један од оснивача. Чланке објављује и у бугарској социјалистичкој штампи, а радиови се преводе и на бугарски.

Васо се сам «рашчинио» калуђерског чина и напустио јерархију 1873. године. Учинио је то јавно и провокативно.

Због тога, а и каснијих иступа, о њему је лоше писала црквена штампа, ружећи га због «безбожничког» деловања и писања. Када је умро у затвору, карловачки «Српски Сион» каже за њега «социјалисту»: «да је мање писао, мање би зла починио». Због свог слободног става био је трн у оку режиму у Србији. Јавно је рашчињен, затворан у лудницу и после осуђиван на затвор. Преминуо је у пожаревачком казненем затвору Забела 25. јануара 1899. године. Тајно је сахрањен ноћу на затворском гробљу. Касније је поново сахрањен на Старом гробљу у Пожаревцу.»¹

Овако хронолошки поређана биографија, апсолутно може да представља одличну основу за један узбудљиви филмски сценарио. Сама његова путовања су прави изазов, а о сукобима које је производио да се не говори. То је права правцата драма. Свакако да се ове тврдње морају поткрепити карактеристикама времена у којем је Пелагић учио, радио и стварао. Скерлић о том времену говори следеће: Шездесетих година три главне идеје владају у младим духовима српским и изражавају се у српској књижевности; крајњи српски национализам, политички либерализам и световњачки антиклерикализам.² У Пелагићевом књижевном делу и деловању међу омладином и обичним светом врло лако се препознају ове наведене карактеристике. Школовани свештеник, управник Српске православне богословије, изненада скида мантију и почиње да проповеда један другачији (да ли?) поглед на живот. Мора се нагласити да је ова промена уследила након његовог боравка у Русији (Москва), те након што је обишао већину српских крајева и упознао се са животом обичних људи. Али, суштински, где се Васо Пелагић упознао са вредностима које су биле осно-

ва социјалистичког програма? Да ли је то било у Москви, Београду, или унутар хришћанског учења? Можда ће одговор на ово питање код одређеног слоја људи изазвати а priori негодовање, али упоредна анализа вредности указује врло озбиљно на изнесу тезу да се он заправо није ни одмакао од суштинских хришћанских вредности. Све вредности које се есенцијално налазе у Христовом учењу, препознају се и у основи социјалистичке мисли и идеје.³ Када Васо Пелагић критикује постојеће црквено устројство, и када му Архијерејски сабор нуди да се повуче у манастир, он износи своје виђење уређења које неодољиво подсећа на Руске колхозе или наше послератне земљорадничке задруге. Он одговара:

Да манастирска имања постану велике задруге где би се радило и привређивало за корист народа,

Да манастири буду привредне, просветне и моралне школе,

Да калуђери живе у свему као остали грађани и да почну да раде у корист народну,

Да међу онима који живе у манастирима влада равноправност и породична слога какву је проповедао Исус Христ,

Да вечерња, литургије, бдења и мисе замене јавна предавања из науке о здрављу и практичном лекарству, из науке о благостању народа, привредним наукама, полагајући особиту пажњу на моралне науке, које се морају живим примером показивати.

Пелагић суштински не одустаје од оних вредности које је усвојио изучавајући хришћанску науку, он

³ Довољно је погледати садржај Десет Божјих заповести (1. Ја сам Господ Бог твој; немој имати других богова осим Мене.2. Не прави себи идола нити каква лика; немој им се клањати нити им служити.3. Не узимај узалуд имена Господа Бога свог.4. Сећај се дана одмора да га светкујеш; шест дана ради и обави све послове своје, а седми дан је одмор Господу Богу твоме.5. Поштуј оца свога и матер своју, да ти добро буде и да дуго поживиш на земљи.6. Не убиј.7. Не чини прељубе.8. Не укради.9. Не сведочи лажно на ближњег свога.10. Не пожели ништа што је туђе.Седам светих тајни: Крштење, миропомазање, причешће, покајање, свештенство, брак и јелеосвећење!

бежи од оних који те исте вредности изневеравају и користе их за личну корист, који накарадно тумаче врхунске хуманистичке идеале и демонстрирају своју неписменост. За њега је једнакост међу људима и истински морал, духовни и световни, питање свих питања. Његов свет, свет духовности, се рушио великом брзином понајвише због малог броја оних који су искрено стајали уз њега и његове реформе, које су ипак примарно биле усмерене на просветитељство.⁴ Посебно га фасцинира развој природних и друштвених наука у којима је видео велику и светлу истину, ону апсолутну као најчистији морал у свему свијету.⁵ Социјалистичке идеје с краја 19. века су врло интезивне и гласне. Борба за права радника, сељака и свих угњетених од стране тоталитаристичких режима постаје знак препознавања у рађању новог човека. А двадесети век га је обећавао. Отуда код Пелагића то нагло и изненадно скидање мантије, и то јавним путем, те препознавање себе у себи и наставак борбе за исте идеале, само другим средствима.

Двадесет и шест година је трајала борба Васе Пелагића за своје идеале и вредности које су дефинисане као социјалистичке. Веровао је и сам у ту идеју и правду за све људе на овом свету. Умро је не дочекавши двадесети век, али ни устоличење социјалистичке мисли и система. Да је неким случајем дочекао то време, учинио би исто: одбацио би социјалистичку «мантију»! мисли и система. Да је неким случајем дочекао то време, учинио би исто: одбацио би социјалистичку «мантију»!

Др Лука КЕЦМАН

⁴ С тим у вези интересантно је и врло илустративно писање Заставе која је оптуживала владу Дионисија као једног од главних криваца за прогонство Пелагића, и не само њега, из Босне и Херцеговине: Бездјелија овог владике, не даду се описати, она нас већма тишту него све што од Турака подносити морамо. Ове грчке владике упропастише нас, цркву, свештенство, школе, па и само православије у Босни у које и сами Турци до сада дирани нису. Застава о Босни и Херцеговини, књ. I, Сарајево 1953, 351

⁵ Умовање здравог разума, Просвета, Ниш, 1952

О "БАШТИНАРУ"

Уочи годишњице

Једна група добронамјерних људи у Брчком, на самом почетку 21. вијека, осјетила је потребу да се активније ангажује у његовању српског културно-историјског наслеђа. У тој групи били су Ненад Несторовић, академски сликар, Петар Субашић, професор филозофије, Драгица Панић Кашански, етномузиколог и Петар Р. Васић, новинар. Њима су се врло брзо придружили Марица Лакић и Александар Николић, овдашњи професори српског језика, као и правник Јово Галић. Убрзо су саставили свој програм рада и усвојили га заједно са Статутом новог удружења. Тако је настао Баштинар. Удружење за његовање српског културно-историјског наслеђа Баштинар, регистровано је у Основном суду Брчко дистрикта Босне и Херцеговине 3. децембра 2002. године.

Циљеви који су тада постављени важе и данас. То је, превасходно, његовање добара српског културно-историјског наслеђа, развијање свијести грађана, првенствено дјеце и омладине, о значају ових добара, о значају природног наслеђа и неопходности њихове његе и чувања. Свега онога што данас зовемо нематеријална баштина. На нашим просторима били смо пионири у томе. У том смислу рад Удружења подразумијевао је и стручно усавршавање путем литературе и семинара, организовање пригодних трибина, научних скупова, смотри и других манифестација, те формирање и покретање рада секција и актива аматерског карактера. Иза нас је скоро двадесет година рада, слабијег или јачег интензитета. Борба са финансијским ограничењима изазваним неkontинуираном подршком, борба с предрасудама околине и борба с наметнутим сумњивим уни-

верзалним вриједностима. Али иза нас су и бројна предавања, промоције књига, концерти, семинари, Европска смотра Српског фолклора. У свему овоме били смо организатори или суорганизатори. Угостили смо Матију Бећковића, Милована Витезовића, Ранка Прерадовића, Стевку Козић Прерадовић, Јованку Стојчевић, Биљану Спасић, Предрага Бјелошевића. А били смо и гости, у Бијељини, Бачкој Тополи, Лозници, Бањој Луци, Требињу.

Сарађивали смо и сарађујемо са другим српским организацијама и друштвима у граду и околини, првенствено са СПКД „Просвјета“ Брчко, Светосавском омладинском заједницом, Колом српских сестара „Мајка Јевросима“, Хришћанском заједницом, културно-умјетничким друштвима „Илићка“ и „Крепшић“, АДОБ-ом Ражљево и Српском православном црквом. Преко наших чланова који имају стручне и приватне везе остварили смо контакте са АДЗНМ „Гусле“ Кикинда, КТМ „Огледало“ Нови Сад, УЛУРС Бања Лука, ДОБ Билећа/ Гацко, СПКД „Просвјета“ Ријека, са Етнографским музејом Србије, Београд. Радо смо, са поштовањем и уважавањем различитости, учествовали у заједничким пројектима који су представљали културну баштину сва три народа који живе на простору Брчко дистрикта и БиХ. Поносни смо на наше казиваче, извођаче традиционалне музике, вриједне хроничаре времена које је остало да живи на папиру, фотографијама, у Баштинаровим архивама. Посебно смо поносни на часопис Баштинар. Он је гласило Удружења Баштинар. Први број изашао је јула 2003. године. До сада је изашло двадесет пет редовних бројева и два посебна издања. Редакција овог часописа је мала али је велики број сарадни-

ка. Драго нам је што су на нашим страницама објављени радови Бранка Брђанина, Мирослава Нишкановић, Зорице Турјачанин, Бранка Пијевића, Мирка Бабића, Иване Росић, Тање Лазић. Заједно с њима подсјећамо на старе и откривамо нове вриједности из свих подручја живота и стваралаштва нашег народа. Објавили смо мноштво стручних научних радова, приказа књига и изложби, интервјуа са ствараоцима из различитих области, казивања и записа, од Требаве, преко Посавине до Мајевице. Своје мјесто на страницама Баштинара нашли су и млади неафирмисани ствараоци. Са нама нажалост нису више проф. др Зорица Турјачанин, професор Никола Босић, Живан Ђурић. До сада смо успјешно сарађивали са нашим суграђанима професором Стеваном Стевићем, Ненадом Несторовићем, Марком Драганићем, Маром Симикић, Савом Д. Теодоровићем, Жарком Миленићем, Душаном Ристићем, Новаком Танасићем, Цицом Михајловић, Жељком и Блаженком Јовичић и многим другим. Тиражи Баштинара су ограничени. Још увијек нам траже старе бројеве. Можда је то потврда исправности онога што радимо. Нама у редакцији једно од најзначајнијих признања свакако је приказ Баштинара у Гласу Српске, из 2006. године. О нашем раду позитивно се изразио Бранко Брђанин. Ми знамо да пуно радимо. А ко пуно ради и гријеши. Тако нам је испод слике бившег супервизора за Брчко Сузан Џонсон промакао потпис „Супервихор са пешкиром“. Мало се постидимо, пуно насмијемо и своје знање, снагу и љубав упрегнемо у службу очувања и његовања српског културног и историјског наслеђа.

Марица ЛАКИЋ

ОРДИНАЦИЈА

Што ме веселило,
Расплакује ме.
Чему се радовах,
Растужује ме.
Што сам волео,
Омрзнуло ме.
Куда пролазих,
Заобилазим...
У огледалу – јесам,
Ван огледала – нисам.
Да ли сам нормалан,
Докторе?

Успокојите се,
Господине мој!
Множина је таква,
Наполовична већина,
Ускоро и апсолутна –
Отуд-одовуд,
Окрени-обрни,
Здрави сте.
Ваш преображај
Није болест,
То је, знате, реалност,
То је нова нормалност.

И не бринем за вас
Нимало се не секирам,
Брину ме нормални.
Долазе, хрпимице
Навиру у ординацију
И питају: Докторе,
Да ли смо нормални?
Кажем им истину,
Као што бих
На исповеди рекао:
Јесте, али –
Лека вам нема.

РАЗГОВОР

До када ће ово?
Које?
Како које? Ово?
Аааа, мислиш – ово?
Да: ово.
Докле буде хтело.
А докле ће?
Рекох: докле буде хтело.
Овако није било одавно.
Откако је гавран поцрнео.
Ни откад цар коња јаше.
Проћи ће и ово, доћи ће оно.
Које оно?
Горе од овога.
Од овога горе не може.
Може, може!
Шта кад оно дође?
Ово ће бити мачји кашаљ.
Само да га не дочекам.
Можда и хоћеш.
А кад ће оно да дође?
Кад ово оде.
То није одговор.
Онда питај неког другог.

ТУТУМИШ*

Кријем се,
Затурам траг,
Овде омркнем,
Онде осванем.
Кад немам где,
Зазидам се,
Затарабим
У себи самом,
Загравим се –
Ледина пуста,
Шевар и шикара
Будем.

Потраје ли још,
Нетрагом ћу
Скривен отићи,
Ненађен,
Невидљив
Као и моји хајкачи.
Неће схватити
Да ме нема
Јер нису ни
Кад ме је било.
Траг од мрвица
Птице ће позобати.

*Скривалица, дечја игра.

УМРЕЖЕН ЖИВОТ

А онда сам се,
Као сав нормалан свет,
Умрежио.
Постао сам важан –
Од Сантјага до Кјота,
Од Мурманска
До Рта Добре Наде.
Не знам зашто сам важан –
Зна ко треба да зна.
Узбудљиво, зар не!
Нема досаде,

Нема празног хода,
Нема залудне секунде.
Тек покатак се осетим
Мушицом у паучини:
Љушкам се на поветарцу,
Далеко од врапчијег кљуна
И мухоловке дебеле домаћице.
Лепо ми је и топло –
Бар док власник мреже
На ручак не дође.

ИЛУЗИЈА

На зиду терасе сврака:
Зоба мрвице
Врапцу намењене;
На цвету кактуса
Дрема свитац –
Обоје, из детињства,
За мном у град
Долетели.

Зидом терасе
Два мрва журе –
С пашњака давног
Пристигли.
Загрле се при
Сусрету сваком
И шапну у уво тајну
Изгрева и залазака.

Ево, читаво јутро,
Мрвим свраки хлеб
Да не одлети,
Причам јој бајке,
Замајавам је
Да свица и мраве
Не угледа –
Детињство да ми потраје.

(Из збирке у
рукопису „Песме са терасе“)
Бошко ЛОМОВИЋ

Есеј

ЗАВИЧАЈНИ АКОРДИ ИЗНИКЛИ ИЗ ДУШЕ

Од мојих речи остаде нерасцветани цвет
Радослав Вучковић

Има пјесника који чарају док исписују пјесме, има оних који гатају да им творевина буде што боља, има оних који једноставно исписују што им падне на памет а и оних који плански граде пјесму.

Радослав Вучковић /1949/ не спада ни у једну од тих категорија. Њему мјесечина води руку да испише оно што сија као злато испредено у танке нити. Да ли је та мјесечина вила бродарица која дању гради, а ноћу разграђује по његовој Србији или Вила Равијојла која језди на коњу лабуду¹ дотурајући кришом вино Краљевићу Марку, а овај га пола пије, пола Шарцу даје? Можда је то и нека обична дјевојка пастирица, која зна да свира у фрулу и заподјене коло у неком тимочком врбаку док се мјесечина љеска у мирној ријеци?

Изникао из народног фолклора Радослав Вучковић овладао је тематиком у којој:

Подају се слова, / подају се тихо, / као бројанице. // Подају се речи, / подају се нежно, / ко питома стада. // Подају се песме, / подају се гласно, / као меденице. (Слово, подаја)

Та уводна пјесма збирке Одабране и друге песме² поодавно објављена, а недовољно представљена у нашој периодици, подстакла нас је, да квалитетом пјесама које су ту заступљене, укажемо на (занемарену) вриједност ове лирике.

Тематски разноврсна, дубоко укоријењена у наше (српско) тле, ова поезија представља

оваплоћење пјесникове замисли о нашем некадашњем начину живота, о обичајима, о природи наших људи, о вјеровањима и духу наших предака, али ту је и туга што се тај, некадашњи начин живљења, неповратно губи и што неки нови начин живота, мање душеван, како би то рекао Петар Кочић, улази на велика врата у савременост.

Елегични тонови избијају из ових стихова, нека тиха и притајена сјета, као из дјела Боре Станковића, / Старо, старо ми дајте, оно што мирише на сув босиљак и што тако слатко пада и греје срце / јер оно што је прошло, чини се увијек некако бољим и љепшим.

Пјесма Родна кућа је ехо пјесникове љубави према ономе што је прошло, али што је дубоко запретено у његовом срцу. Широј Србије, а и даље, остале су родне куће оних који су их напустили из разних разлога. Вучковићеве пјесме су тако компактне цјелине да је тешко издвојити из њих дијелове јер сви су ванредно снажни и успјели: Мру од чичка и од глога / степениште и авлија; / разљућена до зла бога, / испод прага сикће змија. // Рђом ломна, пуца брава, / уздах мами са усана. / По собама љута трава, / вода капље са тавана. // Из зидова ниче зова / сок капље из мутног ока, / на прозору дрема сова, / пустош чува од урока. // Клонулој у време ово / старој кући звона звоне, / посмртно јој држи слово, / рањен светац са иконе.

Ова ода пролазности живота о напуштеним имањима и кућама (а у Србији их је таквих

колико и читав један повећи град!), дочарана ванредно одабраним детаљима, с познавањем живота на селу који све више замире, мора изазвати сузу у оку свакоме ко је прочита. Ово је антологијска пјесма не само по тематици него по начину обликовања поетске грађе и избору карактеристичних појединости које нам, на прави начин, дочаравају пјесникову замишао.

Више је таквих тематски сродних пјесама у овој збирци а истакли бисмо и пјесму: Воденица Трештенкамен: Њеној води јаз се лако броди, / запуштена пресахла јој вода, / на ћерепу гује се милују, / утихнула бука у бучару, / горњи камен на доњи налего, / одавно јој чекетало стало.

Вучковић пјева у филмичним сликама: све видимо пред собом као да стварно постоји. Пјесник наставља како паукови вреће ткају, жабе се у темељу коте, на тавану вране гнезда вију, а кош је без зрна и мучник без брашна. Након тога долази ефектна поента: А за добра, у времена прошла, / девет села ту су жито млела.

Пјесник пјева и о својим родитељима: мајци и оцу као и брату. С осјећањем дубоке љубави и оданости пјесник се сјећа мајке : са два неба у очима за људе, / са рукама за гладне, рукама жуљевитим, / са ногама за кошуте, лаганим, / са уснама за благу реч, за благослов, / стазом утабаном, кроз сећање, / мати ми језди недоснула. (Сећање на мајку)

Пјесма о оцу носи у себи неки неспоразум између оца и сића. Отац је ума разборитог, пун одрицања и пркоса, али пјева пјесник: ван мог ума и разума / и ван неба што нас веже, / догоди се

¹ лабуд – коњ бијелац

² Радослав Вучковић, Одабране и друге песме, Кутурни центар Сврљиг, 2012

један бетон, / једно уже што нас стеже. (Оцу)

Пјесма Брату је тужбалица за животом који је снашао и пјесника и његовог брата: Нас двојица си на ниједнога, на шећеру и хлебу пшеничном. Отишавши од куће пјесник жали: Нема више ко њиву да грли, / жетву сања, бразду благосиља. /// Издадосмо грудудрхтавицу, / крв дедовску и класе овсено. // Угаси се Вучково колело: не плодимо ни земљу, ни жене!

Пјесник жали што су нове генерације напустиле плодне оранице јер њихови дједови су: Обнављали врсту и умове; / светковали, у војне ходили, / видали су ране, вино пили, / крштавали – стицали кумове. Прелазећи из овоземаљског у неки небески, далеки простор, пјесник повезује стварност и нигдине космичких предјела: читали су књигу васељене, / небеска их засипала слова, сустизале месечеве мене. (Наши дедови)

Ова књига је и лична исповијест пјесника. За одлазак и напуштање села и дотадашњег начина живота он криви себе, иако је свјестан да је морао ићи ка бољем, ка другачијем живљењу. И он је, као и многи, постављао себи питање: Да л' отићи ил' остати, дали Браздом стати и убрати / жути дукат сиромаша, / ил' отићи и остати / много лета без годета, / мој праоче. (Пред одлазак)

У пјесми По одласку пјесник се пита: хоће ли нам / потомци опростити а у пјесми Сан седми истиче како је седма ноћ да завичај снива. Не заборавља он ни Тимок, своју непесму, којој пјева: Пребистра реко, моја песмо, / десета је ноћ како си нестала. / да би ми крик поверила. (Песма Тимоку) Пјесников бол због одласка прелио се у неколико пјесама а у Сврљишкој котлини пјева: Зар вечна пустош да остане / за оно што упознасмо, / па напустисмо?

Али пјесник ипак неће да поклекне у животу. У туђини: свуда лица пуноважна / утегнутост и срчаност лажна. У пјесми Остаћу Балканац пјесник не да на себе,

Цео Хамбург да ми нуде / ја на себе не дам ланац... Остаћу Балканац.

А кратка пјесма Преља саткана је од паучинастих нити мјесечине којом сестра хоће да заодјене брата. Сва етерична, изведена на харфи неке божанске мелодије, ова пјесма је елиптични сказ пјесникове душе, али и свих оних који чезну за завичајем, далеко од њега: На Елби ми сестра лице мила: смејали се хамбуршки лађари / не знајући да прелу се спрема, / да испреде жицу од конопље, / да ми грубу сашиие кошуљу, / завичајем да ме заодјене.

Враћајући се (из туђине) пјесник је пун среће: За оволику радост и тугу, / мало је винограда и шљивика / у отаџбини! (По повратку, ноћ)

Посебно бисмо истакли пјесме везане за познате личности из наше историје: Светог Саву, Стефана Дечанског, Симониду и Јефимију.

Пјесма Свети Сава одзвања неком небеском и земаљском хармонијом: Свети Сава у Вучковићевој пјесми: Нагнут над Србијом, забринут до бола, / долеће са неба, силази са фреске. Васкрснувши овај светац долази да поучи своје Србе, да их враћа правом путу, / учи их чистоти, заклиње их миром. Долази он не само да дарује хлебом него и ноћи да озвезда... да овенча небом. Светитељ је ту: Да подучи Србе клонуле и босе / како сачувати и славу и име / и кад своје главе у торбама носе.

Најтрагичнији српски краљ Стефан Дечански у истоименој пјесми опјеван је као жртва и свог оца и сина, али му пјесник поручује: Не скрби више, о, Стефане брате / твоје су очи, ево, на мом длану; (мисао Григорија Цамблака), / опет ће светли дани да се врате // па ће Дечанима у част Видовдану / Србаља смерне кренути колоне / да се пред твојим ђивотом поклоне. (Стефан Дечански)

Пјесма о Симониди, млађахној жени краља Милутина, пуна је топлине и душевности за ову краљицу која жели да се врати

живот на Косово и пред олтар прилазе невесте. Потресно дјелује поента пјесме у овом поетском наративу: некрст очи ископа ми мацем, / па сирота никако не могу, / над судбином браће да заплачем. (Симонида)

Сва између јаве и сна пјесма Јефимија, најјача по снази умјетничког израза, дјелује као оваплоћење божанске хармоније и ововремених збитија. Ту је туга за мужем и дјевером, али и почашће великом кнезу Лазару, чија ју је удовица Милица примила на свој двор. Пјесник небусклоним ријечима осликава њено дјело којим је неуморно везла / златном речју над Србијом небо. / Небо везла, а звезде скидала, Лазару их у покров уткала.

Треба истаћи и Вучковићеве пјесме посвећене античким јунацима: Орфеју, Прометеју, Дедалу, Танталу, Сизифу, Пенелопи и Одисеју.

Пјесму Орфеј Вучковић даје у двије варијанте, или, како он пише, варијације. У првој од њих Орфеј и Еуридика наћи ће се на Јелисејским пољима нераздвојни и срећни. Пјесник тако повезује прошлост и садашњост јер у поезији, која је саткана од маште, све може бити могуће.

У Варијацији те пјесме Вучковић пјева: Орфеју бејаше песма уместо прага. / Љубав његова – додир са истином. / Прва песма: блесак старине / Еуридика: дијалог са смрћу.

Треба истаћи и Вучковићеву љубавну лирику. У пјесми Без наслова снажно љубавно осјећање уткано је у стихове чежње да се освоји срце вољене. Пјесма се завршава ријечима: Доћи ћу једне звездасте ноћи / да те пробудим од снивања / и бићеш моји бели сутон. / О, доћи ћу једне звездасте ноћи / у твој врт живота / са песмом у грлу / са речима за наше вољење. Или пјесма Ноћас је неко луд испјевана у еуфоричном грчу: Ноћас ми неко отима сећање / на плаву жену коју зовем препелицом, / ноћас узалуд дижем речи, /

узалуд протестујем, / ноћас је неко сасвим луд.

Пјесма Бол јутра, поред декриптивног елемента, носи у себи и љубав према својој лирици, према његовим недопеваним песмама. Док магла обавија руке уснулог града, пјесник види сунце које плаче у магли. Пун емотивних набоја, жудећи за поетским успјехом, а уплашен да га неће достићи, пјесник ће завапити: Од мојих речи остаде нерасцветани цвет / на пољани од мога певања. / Од песника остаде / нема струна патине.

Ова лијепа антологијска пјесма, пуна стрепње, пуна страха за оно што је пјеснику најдраже, за његову пјесму, остаје само као трагање за поетском жудњом.

Објавивши низ збирки пјесама, добивши значајна признања за свој књижевни рад, Радослав

Вучковић³ се, својом поезијом, сврстао међу истакнуте српске пјенике.

Својим тематским круговима везаним за прошлост, за патријархални начин живота, за свој завичај, за отаџбину, Вучковић се представља као пјесник изразито наше, српске провенијенције, у којој је жудња за слободом и човјеково достојанство врховни императив живота.

Тако се и низ пјесама односи на вријеме посљедњег рата: Сине муња очног вида: жар са прага, дим се зида. Румени се вода Дрина. // потамнела дедовина. Лепи снови изгинуше / небом лете дечје душе. (У тунелу) У пјесми

³ Радослав Вучковић рођен је у Нишевцу (источна Србија) 1949. године. Дипломирао је на Филолошком факултету. Један је од оснивача и уредника часописа Бдење, који излази у Сврљигу. Вучковић пише поезију, кратку причу и преводи с македонског језика

Отишле су војске пјесник пјева о посљедицама ратних збивања: Отишле су војске, / остала имена / за надгробне плоче / и тамнице нове. У свијету се стално воде ратови и опет неко оштри сабљу димискију.

Вучковић је пјесник препознатљивог, самосвојног и упечатљивог стилског израза. Његова поезија дјелује као магија поетске ријечи. То је магија поетског ткања, вођена тананим нитима осјећања која су трајна и дубока. Посебну вриједност овој лирици дају карактеристични, често архаични изрази, али и пјесникове кованице, његови неологизми као: нечуј, невид, недоумље, непесма, недоснула, изгуб.

Пожелимо му да новом збирком поезије увелича српску лирику и обрадује читаоце изузетним пјесмама!

Љиљана ЛУКИЋ

ВИНО И ТИ

Кад опијен вином мисли борбу воде
тад далека љубав у снове ме зове,
пошаљем пољубац и ни речи више
да јој не бих пијан реметио снове.

Навика је чудо кад почнеш да пијеш,
мамурна ми душа стих најлепше пише,
а мене милина обузима тада
пијано од трезног волим стање више.

Рекла си ми је једном - пијаног те волим,
тад најлепше речи ти напишеш мени,
и ако си много од мене далеко
најближи си срећо тад мени к'о жени.

И опет ћу ноћас с друштвом вино пити,
тако ми је лакше умират' због тебе,
само ћеш ме пијаног ти вечно љубити,
а ја ћу уз вино заборавит' себе.

Од радости драга ја се чаше хватам,
срећа ми засија у тужним очима,
само ћу ти пијан да причам и пишем
тако твоја љубав искреног ме има.

БАЈКА МОЈЕ ТУГЕ

У бајкама живим, јер ја тако хоћу,
мада позна јесен, по годину свлачи,
с принцезом сам увек, ал' најчешће ноћу
бајка мог живота само мени значи.
С принцезом ме мојом, много тога веже,
успомена давна као вулкан жеже.

Пред зору је пустим, нек из снова оде,
свако нека себи своју причу ствара,
па нек' нова јутра, нове бајке роде,
нек' сан пун лепоте ружну стварност вара.
Ја ћу своју тугу, казивати бајци,
као што се дете, поверава мајци.

И док тужно биће у осами ћути,
сећање у души нове ране буди,
само су у бајци добро знани пути,
ни рањено срце не може из груди.
Сваке ноћи верно дочекам принцезу,
као стара лађа на сигурном везу.

И по дану она, свукуд са мном иде,
ни у мојој бајци, мени није лако,
што други принцезу не могу да виде,
с тога пишем бајку, па нек чита свако.
Ја ћу са њом бити до краја живота,
из ње зрачи срећа, нада и лепота...

Зоран М. ГРУМИЋ

Кочић с тим нема ништа

Мало б(р)уке ни око шта

Овогодишњи, редом 56. „Кочићев збор“ по много чему, углавном негативном, искочио је из традиције ове велике манифестације која није ни општинска, нити републичка, већ много шире и много значајније од наречених географских „уоквирења“. Ваљало би га онолико широко схватати колико је својим дјелом и политичком бесједом могао досегнутим велики Петар Кочић. Догурали смо нашим, људским лудостима, дотле да, чак, изостане и устаљени телевизијски пренос „Кочићеве вечери“, знане академије пред крај зборована, а која се одржава вече уочи одржавања завршнице Збора у Кочићевим родним Стричићима. Средства информисања, а посебно телевизија, односно „Глас српски“ и „Независне“, лијено су и површно пратили манифестације Збора, па је тако дошло до тога да се имао утисак да је овогодишњи збор био блијед и недорастао знаној традицији. Понајвише из те безазлености традиције „искаче“ наша, људска мала заврзлама – да се буде Неко и Нешто у односу на друге – а везана је за наводну Кочићеву приповјест из заоставштине великог Васе Глушца, с насловом „Ђе је мама?“. Њу је, чини се, истражујући живот и дјело Глушчево, нашао мр Зоран Пејашиновић. Потом је приређивачима изабраних Кочићевих прича прије коју годину „натукнуо“ тај свој проналазак, те су причу уврстили у наречени избор насловљен „С планине и испод планине и друге приче“. Приређивачи и састављачи били су Душан Иванић, Вања Шмуља и Споменка Кузмановић. Издавачи избора су Народна и универзитетска библиотека Републике Српске и Службени гласник Републике Српске у

Бања Луци 2016. године. Дакле, није то било тако давно да би се заборавило да је та прича први пут објављена у књизи Петра Кочића „С планине и испод планине и друге приче“, што су у нареченој библиотеци сада прећутали, објавивши као ексклузивно издање причу „Ђе је мама?“ а о чему је, као ексклузивац, пожурио да извијести јавност књижевник Ранко Павловић.

Све би, чини се, прошло без „б(р)уке“ да се није огласио Душан Иванић у „Политици“, у додатку „Култура, уметност, наука“ (субота, 4. септембар, 2021.) с насловом „Ђе је мама“ је већ објављена“. Стидљиво и бојажљиво пише: „У „Политици“ од 28. августа (4 страница Културног додатка) изашао је чланак Ранка Павловића („Прича из малог црног нотеса“) о Кочићевој приповеци „Ђе је мама?“, објављеној у издању Народне и универзитетске библиотеке Републике Српске. Приповетку је припремио Зоран Пејашиновић.

Аутор чланка тврди да је приповетка у овом издању први пут објављена...“ Објашњавајућ, потом, како су је он и његови сарадници објавили у избору Кочићевих прича, наглашава: „Ту је поменут Зоран Пејашиновић као први извор информације о приповеци и месту њеног чувања. Павловићева је грешка што тврди да приповетка није раније објављивана, а грешка је и Пејашиновићева што тај податак (који мора да је знао) није навео у својим коментарима. Сасвим су на другој страни претпоставке о Кочићевом ауторству и, зависно од тога, уклапање у дијахрони. Стилски и мотивско-тематски поредак дела овога писца, о чему Павловић у поменутом чланку пише...“

Настојећи да се информативна празнина о овогодишњем „Кочићевом збору“ било како надомјести, Павловић и „Политика“ су, тако, открили занимљиву људску малу заврзламу. А можда је то, заправо, потреба да се у новом свјетлу пред неком новом градском влашћу, додварачки или било како другачије, покажу и прикажу они којима је до тога стало? Ко зна шта је по сриједи, тек, 56. Збор је, сам по себи, некако, ишчашење из традиције зборована Кочићу у славу баш због тога што је одржан под окриљем „неке нове памети“. Већ шесту је годину тако, а да се никако не може ухватити корак с оном традицијом која је трајала више од пола вијека, јер не могу се овдје договорити никако да ли је „Кочићев збор“ републичка, градска, општинска или чија већ манифестација? Наравно да све то нема никакве везе са значењем Збора, нити ишта с тим и од тога има сам великан Петар Кочић!

Р.ПРЕРАДОВИЋ

Држи је док тебе траје!

2.

Душко Шушчевић, професор на Медицинском факултету у Бањалуци, био је јако за свој родни крај везан, за Србац где је одрастао, за своје село, Повелич, где је рођен, посебно за људе који тамо живе. Скоро сваки викенд у родном крају је проводио, у очевој кући коју је обновио, или по србачким кафанама где је са пријатељима време проводио, па у Бањалуку, кад се враћао, сваки пут нову завичајну причу доносио.

А имао је смисла за приповедање. Ми смо често у причама разговарали, а ја сам волео србачке приче да слушам. Чак сам га молио да их бележи. Ако их не забележи, остаће заувек у забраву, као да се никада, знате већ ту отрцану фразу, нису ни догодиле. Све тече, убеђивао сам га, само прича остаје, док се супротно не докаже. Прича је, смело сам тврдио, Бог који влада – све остало је јерес!

Он ме пажљиво слушао, али ме није послушао. Убрзо се разболео и заувек са овог света отишао. Сад кад га више нема, осећам моралну обавезу да једну његову причу, баш онако како ју је он причао, испричам.

Ради тачности преузимам његову причу у целости.

Ево, овог тренутка доктору реч препуштам.

Он се мало снебива, а онда поче причу издалека да прилази.

Ово је прича коју је испричао.

Одмах признаде да он доље, у Српцу, има неког свог рођака, који је душа од човјека. Лијеп, образован, карактеран, озбиљан, радан, поштен. Прије двије године се оженио. Оженио једну јако добру жену и с њом сина добио, као слику, а онда се, у

међувремену у неку другу жену заљубио. С њом се састаје, зна се гдје и када и како, а онда се у неко доба ноћи својој жени врати. Она не смије ни да га пита гдје је био ни с ким, већ своју тугу у самоћи топи, те сузама цвијеће у прозору залива. А Србац мали, сви све о свима знају. Знају гдје свака суза кане, а камоли када је швалерисање у питању. Ко кокошке у кокошињцу држи, а не би смио, јер Србац није више село, шта ко вечера, ко коме, очима из мрака, залогaje броји, ко озбиљно пије, ко је потенционални самоубица, ко кога мрзи, воли, подноси или не подноси, ко је с ким у свађи, ко коме паре дугује, а камоли неће знати ко с ким тајно или јавно спава, ко код које удовице у ситне сате долази, ко има децу из првог брака, а ко ванбрачну, па се то рашчуло. Сви сазнали, као што су сазнали, да је једну жену оженио, а да са другом живи. И њена родбина и његова, брука ниједна! Већ три мјесеца том посласицом уста испирају.

Покушали многи да га уразме, али није ишло. Отац није знао шта да ради, како да га натера да се у памет узме, да му из главе другу жену избије. Раз-

говарао с њим, али без успјеха. Најзад дође Душку да га замоли да он с њим разговара. Он је ауторитет у Српцу, ту је као млад љекар неколико година радио, а када је докторирао, професор на Медицинском факултету, у Бањој Луци, постао. Он је за све Српчане бог! Од њега већег човјека немају! Само он може зацопаног памети да приведе! Само он може изгубљеног сина да убиједи да се своје љубавнице мане, да се својој вјерној женици окрене, и златном дјетету.

И заиста, Душко је у један дан са заблуделим рођаком, у Рибљем ресторану на Бардаци, разговор водио. По обичају, причу је издалека почео. Правио дуг увод, да се Власи не досјете, право. Причао о патријархалном моралу, о Српцу као малом мјесту, о народу који свој хљеб једе, а туђу бригу води. Па му причао о породици као једној од најстаријих група, као основној ћелији друштва, о односима у браку, о повјерењу које се тешко гради, а лако руши. Па о светој тајни брака, те да је од Бога благословен. Чак му је Борхеса наводио, када је рекао да је благословена она веза у којој нема онога који посједује, и оне која

је посједована, већ да се обоје једнако предају. Па му о младости причао, и томе каква је она у животу и научној литератури. Кад си млад, па упознаш неку дјевојку, па се у њу заљубиш, помислиш да од ње ништа боље и љепше и милије на свијету нема. Међутим, стицајем околности, деси се нешто, па упознаш другу, па се у њу заљубиш, учини ти се да од ње боље и љепше и милије на свијету нема. Али кад се мало у године зађе, тек тад схватиш да су то биле варијације на исту тему. Треба да зна да је младост привремена појава, зато што...

Кад је његов рођак видео куд докторова прича води, замоли га да причу, како време не би узалуд губили, прекине. Да га више памети не учи. Од тога што он хоће, вели, ништа нема! Његова веза није нека пролазна инфекција.

Како није?

То је јаче од њега.

Како јаче?

Па она, та његова љубавница је права Српкиња.

Како права Српкиња? Па и жена му је Српкиња, и то права! Није.

Како није?

Па, ова, његова љубавница има неспутане груди, има дојке, које су дјетињасто румене, које су као олтар лијепе. Кад на њима узвишене брадавице набубре, могу се само са три прста држати!

Како држати?

Ево овако, рече заљубљени и три прста, састављена, подиже, као да хоће да се, у име Оца, и Сина, и Светог духа, прекрсти.

Кад је доктор видео како његов рођак три прста држи, као да Свето Тројство држи, кад је видео на шта се српство свело, од даљег убеђивања је одустао. Тек је тад схватио да његов педагошки подухват није ништа друго до педагошки промашај. Ево, већ

две седмице од своје педагошке поеме не може да се опорави.

P.s.

Када сам доктореву причу на платно пренео, када сам његове последње речи насликао, изненада је, ненајављено, у мој атеље, докторева ћерка Берина, која и сама слика, која је декоратер у Дечјем позоришту у Бањалуци, ушла и задивљено пред слику стала.

Гледала и гледала, све док се с њом није поистоветила.

Зар ти се толико свођа, питам.

Ђути и главом клима.

Твоја је, носи је!

Скинуо сам је са штафелаја и дао јој, а да се ни боје нису биле осушиле, уз неколика речи.

Држи је док тебе траје! (Из романа у рукопису?)

Тихомир ЛЕВАЈАЦ

Прво објављивање

БРАЗДА

Тек сунце озари брдо и луг,
само дијете у колијевци спава,
плодну црну земљу заора плуг
док на ливади ниче млада трава.
Весело лице неуморног ратара,
славуј у гори благородно поје,
подмладила се негдашња земља стара –
за сјеме отворила дворове своје.

БРВНАРА

Високи борови и јеле,
к'о острво израста бријег,
на пропланку траве свеле
покрио први снијег.
Увелико ноћ је пала,
облак се надвио сиви,
тек птица к'о зрно мала
под стрехом брвнаре живи.

ВЕЧЕ

Гледао сам небо док падаше вече,
румено и тихо, анђеоског лика,
и слушао извор што кроз шуму тече –
крај корака нечујног ноћног пролазника.
Зачула се пјесма поред чесме неке,

мјесец срму просуо к'о бисер с ђердана,
плавичасте магле расуле се меке –
у предвечерју мирном вртом јоргована.
Улицом корачам сам уз ноћне сјени
док чемпреси ћуте и палме високе,
и звијезде сијају у ноћној копрени –
к'о очи дјевојке црне и дубоке.

КУЋА

Овдје је вријеме стало
као да је крај пута;
гдје је некада све цвало –
од цвијећа и цвркута.
Некако кућа сама,
клонула чува је рука,
тајанствена прекрила тама –
и одјек ноћнога звука.

Милун ЂУРЂЕВАЦ

О аутору

Милун Ђурђевац је рођен 1. августа 1962. године у Лукову код Никшића, гдје је завршио основну школу, а средњу школу и Филозофски факултет у Никшићу на Одсјеку за српскохрватски језик и јужнословенске књижевности. Објавио је двије збирке пјесама: „Док звијезде нијесу заспале” и „Трагови” и четири спјева: „Вријеме и људи”, „Источници”, „Свети Сава” и „Са Престола”.

Сергеј Јесењин (1895-1920)

Дајте ми отаџбину моју!

Ако са неба мене позову:
— Дођи да живиш у рају!
Остави Русију своју!
Ја ћу рећи: — Не желим рај,
Дајте ми отаџбину моју.

Трећег октобра 2020. године навршило се 125 година од рођења Сергеја Јесењина, једног од највећих руских пјесника 20. вијека. Сергеј Јесењин је један од најталентованијих пјесника свих времена чије се пјесме рецитију на свим континентима на свијету, у скоро свим земљама свијета, па наравно и на нашим просторима.

Вјечити дјечак, плавокоси сањар, страствени заљубљеник у руско село, природу, бoем, све то и још много тога у свом кратком, али бурном животном путовању, био је велики пјесник Сергеј Јесењин.

Сергеј Александрович Јесењин рођен је 3. октобра 1895. у руском селу Константиново. Село је волио више од свега, а животиње је обожавао, па им је посветио прве стихове и

то већ са девет година. Ипак, чари сеоског живота замијенио је 1913. године великом Москвом, у коју га је одвео сан да постане пјесник. Међутим, душом и стихом никада није отишао из брезових шумарака, са непрегледних поља, степе коју је заволио у дјетињству.

Сергеј Јесењин је живио само 30 година. Али његов живот је био изненађујуће свијетло, нагао, емоционално и креативно богат. Плавокоси, високи младић привлачио је многе жене. Обожавале су га као човјека ријетке љепоте и пјесника чији су стихови освајали срца. Ипак, Јесењина најфаталнија, и на крају трагична љубав живота, била је америчка плесачица Исидора Данкан која је била 18 година старија од њега. Она је знала свега двадесетак ријечи

Руског језика, а он није знао Енглески језик. Али то за њих није била никаква препрека. Била је то једна од највећих љубавних афера 20. вијека на свијету.

Био је омиљен код публике како због свог дјечачког, сањалачког изгледа, тако и због поезије коју је писао са пуно љубави и посвећености. У пријестолници је живио бoемски, највише боравећи у кафанама, у којима су се у вријеме револуције окупљали умјетници. Млади бунтовник често је писао и сатирично против власти. Велики број његових дјела био је забрањен у Совјетском Савезу, нарочито у вријеме Стаљина.

Сергеј Александрович Јесењин је славио своју земљу, своју Отаџбину, своју Русију. Пјесник се није могао замислити без завичаја. Сав његов рад био је посвећен њој. У свакој Јесењиновој пјесми осећа се љубав према Отаџбини. Изражава се не апстрактно, већ конкретно, у видљивим сликама, кроз слике завичајног

пејзажа. Он опјевава свако зрно пијеска, сваку влат траве, сваки каменчић своје родне земље која је за њега бескрајна. Отаџбина нема граница. За пјесника је шума Отаџбина, поље је Отаџбина, ријека је такође Отаџбина. Он воли бескрајна пространства велике Русије.

Сергеј Јесењин је објавио 23 збирке пјесама. Пјесме Сергеја Јесењина објављене су у више од 300 издања у 70 милиона примјерака и читају се, памте и воле на више од 130 језика свијета.

Стихове Сергеја Јесењина упознаш и заволиш у младости и онда их волиш цијелога живота. Јесењина су вољели наши родитељи, онда смо га завољели ми, а потом и генерације иза нас. Сергеја Јесењина ће вољети и све генерације у 21. и свим наредним вијековима. Жив је Јесењин и вјечно ће живјети у људским срцима.

*Превод поезије и предговор
истонасловљеној књизи:
Владимир Владо КРЧКОВСКИ*

ВАСКРШЊА ЗВОНА

Црквена звона одјекују.
Звоњавом буде поља.
Сунцу се осмјехују
Ливаде и поспана земља.

Уздигу се звуци звона
У небеса плава.
Њихов звонки глас
разлијеже се по шумама.

Сакрио се за ријеку
Мјесец бијели,
Још живље теку
Таласићи њени весели.

Тиха долина
Сан отјерала.
Негдје у даљини
Звоњава престала.

Владимир Владо КРЧКОВСКИ

КРАВА

Оронула, испали јој зуби.
Види се старост на роговима.
Тукао ју је сељак груби
На пољима и међу стоговима.

Више не подноси шумове ружне,
А у ћошку мишеви праве буку многу.
Размишља она мисли тужне
о теленцету бијелих ногу.

Нису дали мајци сина бијелца,
Од прве радости, кажу, нема прилике.
Вјетар је њихао кожу телца
На кочевима испод јасике.

Судбина сина ускоро и њу ће снаћи
На равном хељдином пољу.
И за њу ће конопац за око врата
наћи
И повешће је — да је закољу.

У земљу ће закопати њене рогове...
Тужно је, болно до плача.
А она сања зелене лугове
и како у шумицу зелену корача.

ЛИСИЦА

На смрсканој нози дохрамала и
У јазбини се савила у клупко.
Крв на снијегу цртом исцртала
попут слике лице њено модно.

У очима још бљесак и дим барута.
Лелујају баруштине шумске.
Иза грмова вјетар почиње да лута
и разноси сачме громке звуке.

Попут птице жуне над њом магла
кружила.
Влажно вече било црвено и
љепљиво.
Главу је опрезно дизала,
а дуги њен језик на рани се хладио.

Реп њен жути као ватра у снијег
упао.
Усне — као мрква гњила.
Ваздух је на иње и барут мирисао.
А на земљу крв — кап по кап лила.

БРЕЗА

Бијела бреза
Под прозором мојим
Покрила се снијегом
Па сребрена стоји.

С њених грана бијелих
ко обруби сњежни
висе кићанке
и гроздови њежни.

И стоји тако бреза.
Сан је тихо хвата.
И горе сњежне пахуље
У ватри од злата.

А зора полако,
Иде око ње.
Новим сребром посипа
Гране њене све.

О прослави 650-година од оснивања града

КОСОВСКИ СЛАВОЛУК У КРУШЕВЦУ

треба и то рећи да византијско и српскоправославно-светосавско сликарство нису неговали скулптуру. Тек ће се са класицизмом и романтизмом јављати моћне инспирације ових идеја подстакнутих из визија косовског епа (А. Стефановић, Урош Предић, Паја Јовановић, Ђура Јакшић, у скулптури Иван Мештровић, Тома Роксандић...) Мада Крушевац има свог Младена Србиновића- величанствен ансамбл мозаика у здању Градске управе и Милића од Мачве,- Галерију „Косово, први праг Србије „ са 150 слика, чак и неостварену косовску галерију, као посебну зграду /данас бројне експонте на тему Косова скупљаних пред 600-годишњицу Косовског боја чува крушевачки Народни музеј/.

Идеја о Косовском славолуку већ се остварује у Ликовној колонији вајарским скулптурама у Рибарској Бањи. Кад уђе у своје отеловљење, Србија ће у Лазаревој престоници добити ликовно опеван косовски завет.

Онај део своје историје у којем чува свој национални идентитет.

Српака епска мисао се кроз десетерац народне песме на достојан начин одужила националној историји. Циклус косовских епских песама повезаних у нарративном континуитету раван је творевини епа, који на јединствен начин објашњава највише етичке и духовне вредности нашег народа.

Ликовна мисао се није одужила националној историји. Отишли бисмо предалеко да у најкраћој анализи објашњавамо значење гусала и десетерца, и шта је из тих визија могао да оствари ликовни стваралац. Посебно кад је духовну реч требало материјално остваривати у оскудним временима у временима вековног ропства. Додуше,

Озбиљније национално представљање косовског мита, односно завета - у скулптурама – ми немамо!

Зато је КОСОВСКИ СЛАВОЛУК кроз скулптуре косовских јунака у Крушевцу величанствене

но одуживање историји српског народа.

Да не помињемо нације које су такве представе о себи достојно исказале: Трг хероја у Будимпешти (величанствено представљен долазак Угара на панонско тле пред њених 1000 година постојања) Третјаковска галерија у Москви која на инсерту само једна битке представља историју целе Русије, Тријумфалних капија не само оне у Паризу, Мадриду или Берлину...)

У овом тренутку КОСОВСКИ СЛАВОЛУК, који би могао добити своју локацију уз нову скулптуру кнеза Лазара (или пак другде), а ради се у Вајарској колонији у Рибарској Бањи (у малим скулптурама од 50 цм, до касније природне финализације), представља велики национални задатак достојан града који кроз прославу 650-годишњице носи кохезиону снагу српске историје. Задатак за генерације које долазе! Задатак за оне који воле Србију!

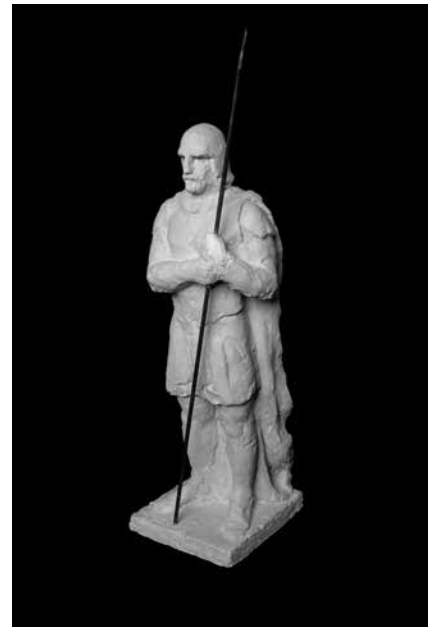
Суштаство њеног идентитета!

Утолико пре што те скулптуре вајари раде у оном поетском реализму какав се налазиу визији народног певача (кнез Лазар и кнегиња Милица, Деспот Стефан Лазаревић, Милош Обилић, Косанчић Иван и Топлица Милан, Бановић Страхиња, Бошко Југовић, Југ Богдан, Вук Бранковић, Мајка Југовића, Јефимија....)

Ако Србија долази у Крушевац по своју историју, најопеванији град наше епске песме, о својој 650-годишњици узвратиће идејом достојном својих векова.

Љубиша Бата ЂИДИЋ

Иван В. Лалић (1931–1996)

ЈУТРО

Просто јутро, кад сва су лица богова слична,
У јетком праскозорју, свирепа, непомична,
Једнако мокра од туђих суза, зелена од плесни,
У осмеху што открива наоружане десни.
Јутро без намере, о зубати зидови собе
Из које треба да пођем, обичан, међ људе.
Да наставим давне недовршене сеобе
У ствари што као звезде збуњујем присуством,
Јутро без милосрђа, глас кише на прозору, студен
И љубичаст, покрети оковани искуством;
Сваког сам јутра слабији а богови се смеше
Зубатим осмехом; они су исти, а мене је све мање,
А њихова проклета снага је само моје незнање,
Мој заборав, убога крв, очи и руке што греше.

ГЛАСОВИ МРТВИХ

У ноћи, далеко, плане ватра. За њом друга.
Лептири пламена слетели на ивицу ноћи.
Трећа ватра. Убрзо једна чиста пламена пруга,
Прстен око сна. Готово. Нико неће проћи.
Кестенима пред кућом опадне лишће од страха
И људи кажу: јесен. Мелиса, то је табор
Велике мртве војске, смештен на далеке брегове.
Сам, послушкујем трубача, напетом, без даха,
Али место бакарне јеке чујем прве снегове
У напуштеним шумама. А ватре се не гасе.
Негде се сруше градови кад земља исправи набор
На замишљеном челу. Али ватре се не гасе.
Прстен око сна. Је ли неко чуо трубача?
Трубач је иза тишине, и тишина је јача.

МОЛИТВА

Љубави, нека буде воља твоја
На овом небу, страшно несигурном,
Ко и на земљи. Сад је доба боја
И јужног ветра у листању журном.
Ноћи су плаве, мекане ко воће
И пуне звезда ко плитки бунари.
Нека се људи љубе како хоће
У привременом кругу малих ствари.
Љубави, нека буде воља твоја
У градовима што су непокретни
И неће моћи да беже из строја,
И испод лишћа што још нема ране,
И међу људима што живе сретни
Јер верују у старе лукоброне. —

Из необјављених путописа (1)

ВИЈЕК ЉУБАВИ НОСИМ(О) У ФРАНЦУСКУ...

Кад сам мислила да је свему крај у хуманом животу, добила сам позив из Француске да представљам писце непознате Републике Српске, нове земље на Балкану настале спонтано, у самоодбрани народа током режираног рата против омраженог социјализма у иначе, дестљећима, мирној Југославији чијих се свих шест њених република “опасују” БРИГАМА, (кованица је изведена иронично од почетних слова

земаља са којим се граничила та давно призната социјалистичка Федеративна Народна Република Југославија иза Другог свјетског рата, па све до задње деценије 20-ог стољећа): Бугарском, Румунијом, Италијом, Грчком, Албанијом, Мађарском и Аустријом... Нови комшилук Српске је знатно друкчији од 9. 1. 1992. али нове државице моћне силе већ зову регијом Западног

Балкана... ма, све им је исто, само Југе нема...

Le festival des Voix de la Mediterranee у 2009 г. зову писца из РС, а сљедеће године ће из Федерације Б и Х, захваљујући нашем колеги Кољи Мићевићу који дуго живи у Паризу као југословенски писац са адресом у Бањалуци. Чудим се зашто избор није пао на кума. Прије мене РС је представљала врло млада пјесникиња Станислава Гавриловић, иначе избјеглице са Баније што је било баш занимљиво. Ја сам 1967. г са: И. Хорозовићем и Н. Бабићем, из БиХ, уз још по три из осталих пет република, била одабрана и уврштена у алманах југословенских писаца “МЛАДОСТ, ГРАДОВИ, ЉУБАВИ”/изд. Народно свеучилиште, Осиек – Хрватска /. То је била не само велика част и радост за Дан младости, већ, истовремено, брзинска афирмација нових писаца у земљи, од Триглава до Ђевђелије... Ипак, ја то нисам бендала као свој почетак, па сам 2008. рачунајући вријеме тек од појаве прве књиге, обиљежила јубиларних 35. година књижевног рада, из просте сумње да, с много болести, могу доживјети четрдесет. Здравље ми је нарушавано током 40 година рада у струци, уз све животне перипетије и изгарања мимо писања; и прве пензионерске дане, те 2005. године, провела сам у Београду, на клиници ВМА, код хирурга, са 1% шансе за успјех нужне операције... Тамо, међу незнатим пацијентима у препуном холу, готово се сударих са Добрицом Ћосићем, зачуђена да ме још памти... На “мом” 13.

спрату открио ми да “има урођен страх од лифта”, па, редовно, и здрав и болан, увијек пјешачи до врха зграде. То ме јако растужи и подсјети на његовог Гвоздена из мог првог прочитаног романа у животу. Намјерно му поменух давну 1972. г. када је дошао на вече Бањалучана, упознавши нас, сваком је упутио пар ријечи. Због тог гостовања на Коларцу ми смо у БиХ доспјели чак на суд... јер због кључа о ком појма нисам имала, тужио нас друг Фуад Балић. Ђосић за то није знао ал се није ни зачудио. Пењање љекару је наставио разгаливши ми, на трен, душу угодним кратким разговором и испољеном срдачношћу... У постоперативним данима дискретно сам слушала Радио Београд. Једне вечери чујем “Јабуре” Чедомира Мирковића, (са којим смо се недавно дружили у УКС, Ранко и ја, на промоцији књиге Нине Васић – Маријине и Петрове кћери из Зенице, односно - из Дистрикта Брчко). Нажалост, тим ђачким “Јабукама” увод је био “in memoјјам” Мирковићу кога је мучки покосила смрт и то уочи бившег нам ПРАЗНИКА РАДА.

Када ми је зазвонио телефон у мају 2009. године, чувши познати глас на мобилном, укочила сам се начисто: - Стевка, Коља Мићевић овдје... шта радиш? – Косим младу амброзију! – О! па ти чак знаш и да косиш... – Научила рано од мајке тај мушки посао, сад ме тјера алергија. – ОК!... јеси ли добила позив за фестивал. – Бићеш гост. – Ја? Сјајно. Нисам, у викендицу... – Аха! доћиће позиви оба двома има још времена, али теби треба да изађе збирка до половине јула па одмах изабери 30 пјесама и дај их да се преводе. Због тога те сада зовем, иначе, у јуну долазим са женом и доносимо вам двије карте Париз - Момпеље. Скуп је превоз. Знаш од Б. Луке до Париза, ваше трошкови сноси Република Српска. –

Ааауу! Коља.. - Не кукај, пјевај! Пратио сам ти јубилеј, обрадовала ме успоредба твог Бисерног дворца са Малим принцом. Честитам... За писце као што сте вас двоје не може бити проблема... Све ћемо тамо ријешити, ћао!

Устрептала вјешам косу на дуњу и размишљам. Немам срца да одбијем такаву прилику иза које стоји, најприје, наш другар још од средњошколских дана, а не само вриједни преводилац и писац, Коља Мићевић. Некад сам из дома “Данко. Митров” бјегала на Предграђе својој другарици Госпи Марјанац, у кућну атмосферу. /И бијег је нека врста путовања, зар не?/. Она је становала код стрица Уроша, чије се двориште међи са кућом Мићевића. Упознала сам му и оца и мајку. Често смо ћаскали испод винове лозе, некад би одшетали до поште. Увијек занимљив и рјечит момак Коља слао би често дописне карте друговима, попут Миће Вујчића... Волио је музику, концерте, рају и нашу поезију, а највише болну ћеркицу Сабину. Једног љета уступила сам им сједиште свога сина на дугој релацији Сплит-Бањалука, па смо се, са дјецом у крилу, баш добро згужвали и изморили, али и темељно о свему испричали... Био је предсједник Подружнице УК и уредник моје збирке “Луч времена” почетком деведесетих. Земља је већ сабласно тонула у ратни мрак и Коља је преко ноћи нестао ван БРИГА... Посао на књизи је привела његова пријатељица Златица Грухоњић на чему сам врло захвална.

Едгар Алан По, (1809-2009), прије два вијека, француским читаоцима приближили су Шарл Бодлер и Стефан Маларме. И до нас у БРИГАМА долетио је његов чувени “Гавран”, незаобилазна “Анабел Ли” и многе друге пјесме. Сва раздрагана маштам о путу и не вјерујем да ће се и моја маленкост наћи у важној мисији.

Влада Републике Српске
Министарство просвјете и културе
Предсјавништво Републике Српске у Србији

54. Београдски међународни сајам књига 2009.

СУБОТА, 31.октобра

у 12 сати на штанду Републике Српске
(хала 2, ниво А)

Књижевни и брачни пар

Стевка Козић Прерадовић
("Вијек љубави", двојезично издање, на
српском и француском) и
Ранко Прерадовић
("Пламен глава");
говори Драган Лакићевић.

Распитујем колико кошта превод једног стиха, док размишљам шта понијети у Француску, стално бринем и не могу да спавам... Душко Петровић ми, срећом, предложи Сању Гољевић из Београда и олако ријеших превод књиге и неколико Ранкових пјесама. Министарству културе РС пишем захтјев за покриће трошкова превоза, али тек послије сусрета са Кољом и Драгицом Мугош, у хотелу “Босна”.

У то доба била је велика несташница нарочито пара и за голи живот. Требало је уложити макар нешто и у гардеробу, све нам се излизало, отјешњало... Без уштеђевине, од малих примања, није било куповине... На моју несрећу, у захтјеву направим страшну грешку, јер износ у еврима, ја напишем у маркама... Кад сам сва очајна то испричала писцу Жарку Шарићу, он ме охрабрио овим ријечима: - Пара увијек има! Занемари приче. да си одмах заказала сусрет са министром, он ће рећи ка-

ко да исправиш грешку. А ако ти случајно каже да не може дати новац, ти повиси тон и скреси му у брк: “И без одласка у Француску ја ћу бити писац, али ви, нећете заувјек бити министар...” Тај “савјет” нас је до суза насмијао и ја се сасвим смирих и најавих министру Касиповићу између двије скупштинске паузе. Долазила је нека међународна звјерка, сви су били насекирани у бившем Дому ЈНА, али, фини Антон ме саслуша па рече да испишем исправно свој нови захтјев и предам га његовој секретарици Споменки која ће га однијети на протокол, али да пара нема до конца године. Задовољна тим одговором узимам зајам од наших Прерадовића, Слобе и Марице. Узгред им причам да је Клод Морган, француски писац, поодавно, по мојим пјесмама препознао српску земљу и српске људе. Што ми је био комплимент на додјели награде. ШУШЊАР” (жири: Слободан Ракитић, Сава Чеклић и Душан Праћа). Ја сам дијете земље, и “чудесна биљка” како ме је назвао Марино Зурл из Загреба, са кућом на Козари, код “Рањене птице” – /споменик дјечи која се нису вратила 1945. Словенца Тоне Светине/. Мени су забранили екавицу у “Гласу” баш у вријеме када се Оскар Давичо из Београда доселио у Сарајево. Незнани Клод Морган ми је отворио очи, а тек овај проклети рат научио и показао ко су били националисти; навешћу, за примјер, уврштавање БХ-а писца у 50. књига. Ушли су, из Б. Луке, Срби измјешаних бракова, али, ми не... Остала је полемика М. Шиндића у “Изразу” и горак окус чаршије...

По оној Његошевој “Ко не путује, тај не живи!” ја сам са Слобом и Марицом стигла чак у Игало да се мало “уљудим” за одлазак у Lodeve. Предала збирку у штампу г. Брани Иванковићу, плаћање на почек; одлучила да “ВИЈЕК ЉУБАВИ/ SIECLE

D'AMOUR” носим(о) у Француску. Корице у боји: портрет ауторке, Михајло Ракита и фото Ален Џинић... Пакујем све за пут и нове ципеле и новчаник за сићу пун евра од драге Марице. Снаха, син и унука возе нас у Загреб црвеним “Голфом”. У Хрватској дуго нисмо били. Освићемо на аеродрому “Плесо... ведрог 17. јула; брзо навиру сјећања... Причињају ми се давни гласови радника са Јаруна, звали су ме Стефка, Сенка, Штефи, али никад Стевка... Неко ми је све узео, одфикарио као месо... оно што воли... и боли... и кад не плаче(м) Осјећам се као покрадени путник. Уз своју девизу “ко не живи, тај и не путује”, скривам страх од незнања језика и тихо шапућем Ранку:- ако све на овом путовању прође добро, знаш, славићемо славу... – Светог Илију... Обећавам!!!. Откад ти је стриц умро, нисмо јели славски колач ни палили свијећу, у пустој кући, у Вршанима... Ми, дјеца социјализма, треба већ да се учимо постратном српству. У чекаоницу, са родитељима, бану Свјетлана, моје прво кумче крштено у цркви, на Никољдан 1993, по сопственој жељи. Сањива, лијепа. Измами нам осмијех, у журби, јер одмах има лет за Амстердам, гдје одавно ради. Док иде на шалтер виче нам да је тамо грије кумино сунце. Ја сам јој у беспарици, на крштењу, написала пјесму “Сунце” и дар заборавила... СВЕ ТЕЧЕ, СВЕ СЕ МИЈЕЊА... или како Коља Мићевић утисну на наше књиге своје стабло и ријечи: не све/не све Дабоме! – остане људски траг! Несвене. То је бизарно колико и утјешно... Мали авион пун је странаца, залуд ћулимо уши да чујемо наш језик. Негдје изнад словеначких Алпа сјетих се Зукке Џумхура. Из нашег града није ходољубио ни једног Србина... Шта би шерет данас да прошета Бањалуком па, између катедрале и џамије, из таме васкрслу - на

старим темељима, види велелепну цркву, умног бана др Светислава ТИСЕ Милосављевића? Бил га прожело осјећање стида?

Лет до Париза кратко траје: чувам пасош у торби са новчаником у коме држим икону Тројеручицу, из Хилендара. Ранко ми је донио у ратну Босну и ја у мраку записах: ЉУБАВ ЈЕ СВЕТА ГОРА! Ми је живимо скупа по вијека а пола плус пола је ВИЈЕК ЉУБАВИ

Додирнувши тло Француске, тек искрцани из лијепог авиона, чујемо “Бао, мама!” То је сам Бог из Обале Слоноваче послао милу, плаву Ђулијету Родин, да помогне нама, незналицама... Сазнамо да је из Ријеке (отишла прије рата) и да живи у срећном браку. Однијела је на поклон дјечи Вијек љубави са посветом. Име јој, рече, дала тетка заљубљена у Шекспира... и, отуд та веза. Неизрециво блаженство порасте у мени до Ајфеловог торња. Све измаштано временом, од стазе уоквирене класањем, стало је у поглед вјечног дјетета коме је и пузање на воћку некад било искуство путовања... Тај исти путник крунисаће се у Лодеве, Смедереву и Београду - на 54. Сајму књига, поезијом и љубављу. Свуда у пару - и у Републици Српској...

Стевка КОЗИЋ ПРЕРАДОВИЋ

Александра Чворовић и Евита Бојковац заједно наступиле на "Љетној арт сцени" у Дервенти

Младост за љепоту

"Љетна арт сцена" је у Народној библиотеци у Дервенти, у организацији Александре Мариловић била прилагођена најмлађим и то кроз дружење са књижевницом Александром Чворовић, те пјесникињом Евитом Бојковац, а свој рад је представио и суграђанин Бојан Николић

ца, као и оних из окружења, подсјетила је да је идеја водиља да под окриље Народне библиотеке смјесте полуконцертни клавир и тиме додатно обогате културна дешавања у Дервенти. Вечерас нам је у гостима била књижевница Александра Чворовић која је нашу најмлађу публику водила на чудесно путовање кроз бајку „Украла ме Шумбаба“ уз музичку пратњу Саше Ђенића - казала је Мариловићева додавши да је и талентована пјесникиња Евита Бојковац представила своја дјела. Њене пјесме су награђиване на многобројним литерарним конкурсима и објављиване у многим дјечјим часописима, а своје књиге сама је илустровала - казала је она додавши да је Бојан Николић свој допринос „Арт сцени“ дао изложбом илустрација за дјецу али и кроз промоцију друштвене игре „Свијет чаробних коња“.

Н.С.

„Љетна арт сцена“ дана последњег дана августа, у просторијама Народне библиотеке „Бранко Радичевић“ у Дервенти, била је прилагођена најмлађим и то кроз дружење са књижевницом Александром Чворовић, те пјесникињом Евитом Бојковац, а свој рад је представио и суграђанин Бојан Николић.

Књижевница Александра Мариловић, један од организатора љетне манифестације кроз коју је током љетних мјесеци продефиловао велики број локалних умјетника и стварала-

Интервју: Селена Берић, пјесникиња

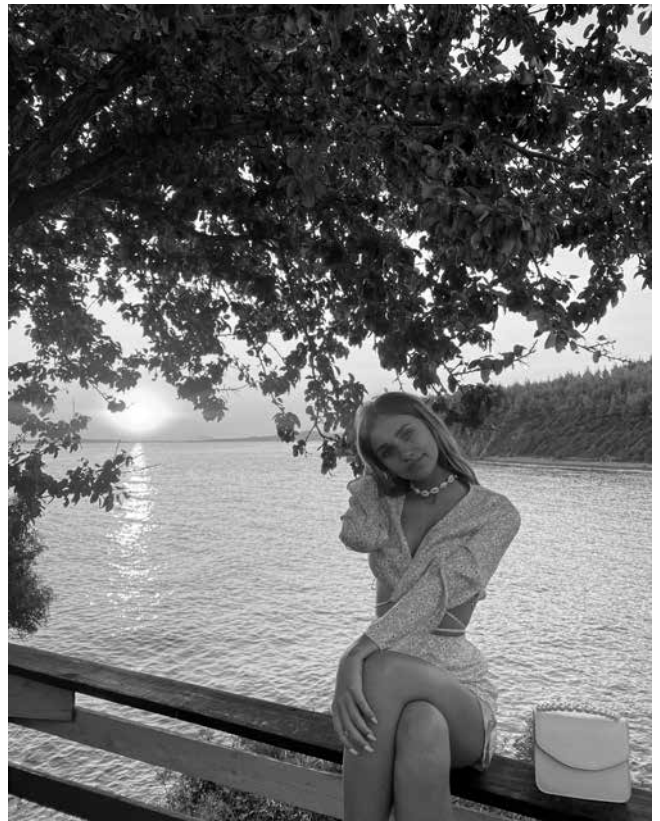
По мени „Златна Гашина диплома“

Дошла си до тога да по Теби „смишљају„ нове награде; како се осјећаш после Лазаревца?

Послије Лазаревца се осјећам сјајно. Сам пут и награда коју сам освојила су ми велики подстрек и вјетар у леђа те знак да сам на правом путу. Утиске још сабирам и трудим се да пишем што више када ми то инспирација и вријеме дозволи. Наравно да ми је награда „Златна Гашина диплома“ која је први пут додијељена веома драга поготово што су у жирију били најпознатији српски књижевници који пишу за ђецу.

Како је све то почело и када?

Моје писање је почело када сам имала девет година. Никада нисам имала амбицију да се пронађем у том свијету па стога могу рећи да се љубав између поезије и мене родила спонтано. Прва пјесма је само изашла из мене и мислим да то ничему другом не могу да препишем сем генима. Ту своју прву пјесму сам прочитала на татиној промоцији у Народном позоришту РС и реакције су биле и више него дивне. Од те вечери је кренуо ток мог писања који пажљиво

дорађујем и трудим се да напредујем из дана у дан што се вјерујем може да се види у мојим збиркама.

Када ће кућа Берића имати два члану Удружењ књижевника РС?

Надам се да ће у кући Берића убрзо да се нађу два члана Удружења књижевника РС. За мене као младог аутора би то много значило. Наравно, за тако нешто има времена. С друге стране колико сам упозната и само Удружење жели да формира клуб младих пјесника у свом саставу тако да је могуће да нам се убрзо поклопе жеље.

Хоће ли ускоро и трећа пјесничка збирка?

Трећа збирка пјесама би требала бити у ближој будућности. Тренутно имам довољно материјала али бих сачекала да се накупи још пјесама и да дође тренутак у којем осјећам да је право вријеме да од мене читаоци добију нешто ново. До тада желим да „Танку нит“ што више промовишем и да још више радим на сопственом стилу што ће свакако значити и напредак .

ЈАБУКА У НАРОДНОМ ВЈЕРОВАЊУ

Јабука је насред Раја расла

У традицији српског народа јабука је симбол љубави, здравља, поштовања, наклоности, љепоте, напретка и среће. Од свег воћа, она је у српском народу најцјењенија. Била је обавезан и неизоставан дар који се неке поклања од срца. У Херцеговини, па и у неким другим крајевима, када се коме иде на крсну славу, носи се само једна лијепа, крупна и здрава јабука, коју домаћин прима са поштовањем, пољуби је и ставља на истакнуто мјесто у кући. Тај дар подразумијева свако добро и напредак те куће, обиље доброг здравља, среће и љубави. Посебност јабуке се огледа у томе што њу даје и добија једнако и сиромашан и богат човјек. Она је била велики и незамјенљиви симбол у животу наших предака, од рођења до смрти и значила је; добро здравље, срећу, плодност, напредак, те добре жеље и намјере.

Јабука је врло здрава храна, али се њоме не може излијечити ниједна болест, премда се може спријечити појава многих обољења и здравствених тешкоћа, а нарочито болест срца и крвних судова, разна тровања, несвјестице, главобоље, проливи, гојазности, реуматизам и стални замор. Носи се и као дар болеснима.

Дјетету или неке врло драгом и највољенијем каже се: Јабучко моја румена! Мајка Југовића, у народној пјесми, истргнуту руку свога сина пореди са јабуком (Моја руко, зелена јабуко). Обичај је да се добра дјевојка пореди са јабуком: Здрава и једра ко јабука. Када се момак загледа у дјевојку и када му она прирасте срцу, поклонитиће

јој јабуку. То је израз његове најдубље и искрене љубави и пажње.

Посебан значај јабука има у свадбеним обичајима, па се у неким крајевима и сама просидба назива јабука. Био је обичај да се у јабуку забада новац када се са пуном буцом ракије позивају узванице на свадбу. Младић дјевојци, коју бегенише (одабере), даје јабуку (баца на њу јабуку) и ако је она прихвати сматра се да пристаје да пође за њега. Јабуком је он заручује. Јабуком младожењина породица дарује младу да би будући младенци били у милости анђела.

У току свадбеног пира карактеристичан је обичај даривања јабуке. Један од сватова, кога одреде остали, носи око трпезе јабуку у коју присутни забадајући у њу новце, почев од дуката па до бакрењака мале вриједности, дарују младенце.

У многим српским крајевима јабука се стављала пред покојника на груди као и на крст који се носио испред погребне поворке, на којем остајала послуже покопа. У неким крајевима сади се јабука поред гроба, а поготово се то чини на гробићима дјеце која су умрла некрштена и покопана изван гробља на за то одређеном мјесту.

Скоро да нема обреда којим се жели постићи неко добро, а да у њему није присутна и јабука. Она је врло ријетко имала супротно значење и другу функцију.

У народу постоји и нарочита врста јабуке која се зове адамчица. То је она јабучица коју мушкарци имају у грлу (а жене је немају) и, према вјеровању, по-

стала је од јабуке коју је Ева дала Адаму, па ју он од страха када је угледао Бога није прогутао него му је остала у грлу.

Када се сади јабука треба је држати објема рукама, да би сваке године рађала.

Приликом опраштања дјевојчина мајка кћерци кроз њедра кошуље провлачи румену јабуку, да би лако рађала дјецу.

Када млада пристигне у свој нови дом пребацује јабуку преко куће, ради своје среће, здравља и напретка својих нових укућана.

Прве брачне ноћи младенци, у својој брачној постељи најприје заједно поједу једну румену здраву јабуку, да би међу њима било слоге, а пород им био здрав и напредан.

Одмах по рођењу дијете се дарује јабуком, како би било напредно, једно, здраво и румено попут црвене (румене) јабуке.

Жене, које су у жалости, не једу воће (нарочито не јабуке) прије Петров дана, кад их прво подијеле за душу, па онда једу.

Јабука одлично штити зубе и добро је средство за чишћење сребра.

Јабука се дарује из милоште, јер је рајско дрво, па доноси срећу („Јабучко је насред раја расла“).

Јабука се повезује са светим Петром (29. јуни) и њу до тога свеца не ваља јести, јер ће усјеве побити град. На свој дан свети Петар у рају затресе јабуку и даје их дјецу која су се око њега окупила. Јабуку не добијају она дјеца, чије су живе мајке прије тога дана јеле то воће.

Момчило СПАСОЈЕВИЋ

Моја мама

Моја мама је рођена на Велику Госпоину, 1926. године, у Ражљеву, у породици Жарка и Стојне (крштене по имену Теодора) Стокановић. Имала је три сестре (Зорку, Мару и Цвију) и два брата (Радивоја и Станка), док је најмлађи брат Крста умро још као дијете. Одрасла је и васпитана у скромној, патријархалној породици.

Послије тешког дјетињства, године сазријевања провела је у глади и неимаштини, у вртлогу Другог свјетског рата. Након рата учествовала је у изградњи пруге Шамац- Сарајево, завршила је почетни течај за описмењавање и научила да чита и да пише, а као самоука почела је плете и да шије...

Као млада и лијепа дјевојка, имала је неколико озбиљних просаца, међу њима и „једињака“ и момака из богатих породица. Међутим, моја мама је вољела само мог тату, Раду Стевића из Трњака, без обзира на то што је долазио из скромне и бројне породице, са још три брата и двије сестре. Увијек је говорила да се никад није покајала због тога. Виђали су се на вашарима и црквеним славама и писали писма док је мој тата био у Војсци. Обећали су се једно другоме и то обећање нису изневјерили... Били су срећни кад су своју љубав крунисали браком.

Нажалост, недуго након тога, изненада је, од заплитаја цријева, умро мамин отац Жарко, што је њеном животу дало сасвим други смисао. Још теже тренутке преживљавала је и кад је морала да сахрани своје прво дијете, моју сестру Савку, која је имала тек нешто више од двије године живота. Тај губитак никад није могла да преболи. Утјеху је пронашла тек кад је рођен мој брат Лазар, годину и више дана након тога, а послије њега моја сестра и ја (дјед Стево је одлучио да се и другорођена кћерка крсти именом Савка).

Кад је дошла у Стевиће, моја мама је у мираз донијела велики, ручно рађени „шифоњер“ пун њенихличних ствари и постељине и шиваћу машину „Сингерицу“. Није ни слутила да ће „Сингерица“ бити симбол не само њеног, него и живота цијеле наше породице. Још увијек ми у ушима одзвања звук „Сингерице“ који сам свакога јутра слушао, будући се. За мене то је била и остала најљепша музика коју сам у животу слушао. И дан данас љубоморно чувам стари „шифоњер“ и „Сингерицу“, коју су, нажалост, мишеви довели до нивоа музејског експоната.

Мама је била добра „شناјдерица“, шила је углавном женску гардеробу: сукње, блузе, кецеље и порубљивала је столњаке, јастучнице, чаршафе и навлаке за јоргане. По томе је била на далеко позната. Од новца који је зарађивала допуњаван је кућни буџет и обезбјеђивано све што је нама дјечи било потребно за школу. Поред шивења, моја мамасе бавила и ткањем. На разбоју, који смо сви ми звали „стан“, ткала је „без“ од кога је шила „рубине“, кошуље и сукње. Велике количине „беза“ продавала је на пијацама и „по кућама“ у Брезовом Пољу и у Брчком, а дио је коришћени за „покрове“ покојницима за сахране. Ткала је моја мама и зидне поњавице, „џукице“, подне поњаве, прекриваче и ћилиме. Док је била млађа, плела је чарапе, џемпере, капе, шалове и рукавице, а касније, као старија жена, највише времена проводила је штрикајући и хеклајући „миљеиће“, столњаке и различите украсе за радио или ТВ апарате. И од свега је знала да „избијенеки динар“...

Може се рећи да је моја мама, још у то вријеме, добро знала шта значи прилагођавање непрестаним промјенама и новим „захтјевима тржишта“. Кад је престала тражња за „шивењем“

и „ткањем“, мама је почела да продаје ракију на Марвеној пијаци у Брчком. Најприје на флашу, а затим и на чашу, било свјежу или кувану. Понекад је, заједно са стрином Анђом, путовала чак у Нуштар, код Осијека, како би тамо продала веће количину ракије, „на канистер“, и неколико туба „беза“. Као већина породица у овом крају, и наша породица је имала добрешљивике и бар једну краву, свиње и кокошке. Кад год би било вишка јаја, млијека и млијечних производа, мама је одлазила на Зелену пијаци у Брчко и продавала „крављи мрс“. Имала је мама и своје „познанице“, редовне „муштерије“, којима је често крављи мрс, а понекад и букет божура или јоргована, носила у куће и станове. Док је била млађа мама је на пијаце ишла пјешке, касније бициклом, а како су године одмицале, и аутобусом. Тата је најчешће на ручним колицима (неко би рекао, „тачке“) возио торбе натоварене јајима и „мрсом“ све до „џесте“, „на Саву“, на аутобус којим би мама путовала до Брчког. Онда је мама све то, са аутобуске станце, на леђима носила до пијаце.

Још памтим како се мама, често иу предвечерје, уморна враћала са пијаце, пјешачећи два, три километра по изласку из аутобуса, натоварена стварима које је враћала са пијаце и оним што је накуповала да би „подмирила кућу“. (Сад, кад градски аутобус из Брчког неколико пута дневно долази у Трњаке, са тугом помислим колико би мами данас било лакше...). Сваки пут би купила понешто слатко за дјецу, некад кекс, а некад „шећерке“. (Ја сам често завиривао у „шифоњер“ и питао: „Мама, има ли нешто слатко у орману?“) Онако уморна, црвена у лицу које је изгледало као да ће експлодирати, најприје би избројала новац који је зарадила, одвајајући посебно оно што је за

кућу. „Узми Радо, очи моје, ово је за кућу“, говорила је, „а ово мало ћу оставит', нек' имам и ја“...

Моја мама је била ниског раста, слабашна и крхка жена, али јака и борбеног духа, што се не би могло рећи на први поглед. Терет живота који је носила тешко би поднијеле и жене које су физички биле много јаче. (Ако је истина да нико од нас име није добио случајно, онда то сигурно није ни моја мама, која је на крштењу добила име Петра...). Није вољела препирке и расправе, држала се по страни свих „надгорњавања“, како у фамилији, тако и у комшилуку, кад год је то могла. Поштовала је старије, мог дједа Стеву и бабу Цвију, посебно. Наш тата је био ауторитет за све нас у породици, па и за маму. Није му противречила, знала је да прећути све његове, понекади непотребне, критике и често нас је умиривала, говорећи: „Шу'те, ћецо, Радо се здрн'о“...

Али, тата је знао да цијени и да поштује маму и све њене врлине. Није му било тешко да припрема и доноси дрва за потпалу, да чисти шпорет и ложи ватру, да помузе

краву, припреми ручак, нахрани кокошке и свустоку и да бар на тај начин заштити маму. Кад год се мама враћала „из Брчког“, у кући је био спреман ручак, послови урађени и сва „марва“ била је намирена. Није му било тешко ни да врло често, увече, свима нама опере ноге... Тати није сметало то што су му неки у окружењу приговарали да је „женско“ или да је „папучар“.

Још се сјећам догађаја који се у нашој породици и данас препричава као својеврсна анегдота. Тата се једнога дана кући вратио у предвечерје (чини ми се са неке славе...), и одмах пред кућом питао је маму: „Петро, јеси ли на'ранила кокоши“?, „Јесам, Радо“, одговорила је мама. „Ако ниси, да им ја успем док нису насјеле“, поновио је тата. „Ееее, аман нисам...“, признала је мама, након чега је тата, без љутње, отишао да нахрани кокоши.

Моја мама је умрла рано, у седамдесетшестој години живота. Напустила нас је у позну јесен, 27. новембра 2001. године, тихо и непримјетно, онако како је и

живјела. Мама нас је напустила кад смо тек почели да схватамо колико нам родитељи значе, поготово мајка. Док смо још били оптерећени властитим бригама и проблемима, борећи се да себи и својој дјечи обезбиједимо бар мало лакши живот од оног који су имали наши родитељи и ми, док смо одрастали. Због тога нисмо ни примјећивали да дани све брже пролазе, да наши родитељи убрзано старе и дасе пред нашим очима лагано савијају, као слабашне старе гране под закашњелим мартовским снијегом.

Моје маме већ дуго нема... А ја никад нећу заборавити онај божанствени сјај у њеним благим очима, који би заискрио сваки пут кад сам „неочекиван“ долазио „кући“ („Уј, дош'о мој Цељо“, говорила би мама са одушевљењем. Тако ми је од дјетињства „тепала“). И вјечно ћу памтити јутра у којима смо се, весели и безбрижни, будили уз звуке мамине „Сингерице“.

Стеван Р. СТЕВИЋ

ЈЕЛОВАЦ 1942.

Кошуљу везла млада Јеловчанка,
Усред ноћи, усред своје туге;
сјећала се битке без престанка,
хиљаду деветсто четрдесет друге.

На Патрији био пробој партизана,
Козара сан уснула, драги људи;
слобода била мила и кад има рана,
туђин стиго, па хоће и да суди.

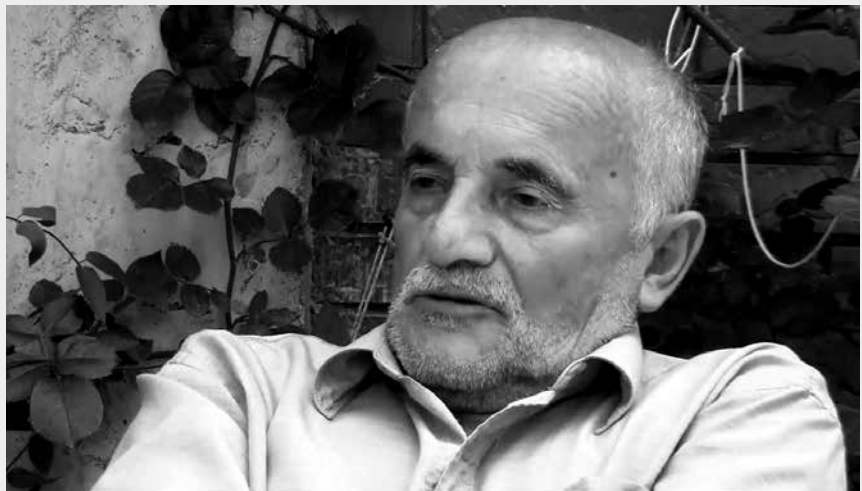
Јелвац неда спокој и слободу своју.
Козара се, роде, славом овјенчала;
Када многи падоше у боју,
Тад се сестра с братом растајала.

Док у Јеловцу плачне свијеће горе,
И јецај мајки траје без престанка.
Козарчани не престају да се боре;
Пушку је узео отац, син и мајка!

Везак везе дјевојка из Јеловца,
њена суза из ока јој точи;
причу прича за сваког борца,
гледале су свашта њене очи.

Јој, Козаро, ти сестрице мила,
Твојој патњи није било краја;
Истину у плетенице ти си свила,
Од слободе нема већег раја!

Василије КАРАН

Књиге

ПОЕЗИЈОМ ПРОТИВ АПСУРДА

(Бојана Кулиџан Громовић, „НЕБОГЛЕД“, Бранково коло, Сремски Карловци-Нови Сад, 2021.

„Небоглед“, насловна лексема књиге Бојане Кулиџан Громовић, сугерише сложена значењска поља јединственог поетског ткања. Иновативно лексиком симбола, мисаоном ширином лапидарног ритма поетских слика егзистира љепота отпора општем апсурду. Цјеловита структура књиге од лапидарних стихова гра на рефлексивност о питањима егзистенцијално есенцијалних облика живота, из прошлог, садашњег у будућем трену.

Освјежавајућа мелодија поетских слика пружа радозналом читаоцу мноштво естетско-катарзичних сензација. Мотивише критичко, одговорно преиспитивање личног и општег одраза у замагљеном огледалу хуманости. Импресивно, искрено, лирски субјекат опсервира о битним димензијама личног и општег живота конкретном стазом из свемирских кругова. Записује стихове устрептале, носталгичне, ироничних тонова, веселе, сјетне. Језиком поезије свељубави трага одговоре кроз слојевите слике разигране мисаоности. Придружује се раскошном, шароликом ритму Бранковог кола са Стражилова. Пјесникиња, по диктату срца, одгонета видљиве и невидљиве знаке из егзистенцијалних кругова наслућује одговоре из блиских тајних, свемирских даљина. Тумачи значења црте са почетка и краја котрљања зрна са друма. Одгонета врх и дно човјекских могућих спознаја о себи и другима. Поетске слике еманирају питања, на примејр, „што то у сржи на окупу васиону држи“ (Гете, Фауст). Бојана Кулиџан Громовић, је рођена као даровити пјесник, препознат од гимназијских дана и

стваралачки усмјераван. Дуги низ година (током и након студија, просвјетног рада) изостаје одговарајуће публикавање њеног стваралаштва. „Небоглед“, прва књига је значајна и због институционалне подршке БРАНКОВОГ КОЛА, промотора вриједности лијепих ријечи, насупрот општите изврнутих мјера, појава

публиковања патетичне жеке празнине.

У структури цјеловите књиге лепезира мисаоност о стваралаштву као моћној сламки спаса против општег апсурда. Мисли гранају мелодичним стихом, складним преплитањем значења симбола, језичких знакова. Мисаоност твори лексика раскошних асоцијација у стиховима слободног ритма, разуђених облика пјесама. Јединствена лирска фабула извири из мисаоних нити које спајају

стварно и бајковито. Преплићу се мисаоне нити из полифоне мелодије поетских слика. Сходно драми душе лирског субјекта, поенте у пјесмама су чешће новелистички обрти. Лексеме, појмови из свакодневних животних ситуација (нпр. лутка, граната, вјештица, кухиња) додирују појмове из свемирске, земаљске природе, отварајући метафорична значења. Продубљују питања о сложеним суштинама живота са позорнице апсурда коме се опире поезија. Нијансирано лепезирају питања из личне зачућености о општој људској неизвјесности у небеској, земаљској, свемирској природи. Еманирају мисли о поезији као исцјељењу, о могућем одговору, о повезивању искидананих нити живота, уопште, из вијекова до личног трена. Општи и интимни бол ублажава поезија. Оплемењује, открива непознато, отвара кутије тајни. Откључава истине из апсурдног царства лажи, обмана. Поезија саосјећа за другога и другачијега, пружа могућности за међуљуско уважавање, договарање, споразумијевање. Стога, „Поетски пламен“ не мари да буде пепео. Открива тајне уз „Корак у небо“, тумачи шта значи „Борба

за небо“, показује збиљу, узроке због чега је „Блатњаво небо“. Упозорава на свакодневницу „Између“, у поратној отуђености, обезљућености, растрзаности. Опочиње због чега „Између“ различитих богомоља изостаје лице племенитости, било којег божанства, и човјека. Језиком о драми душе из поратне стварности пјесникиња залази и у сфере метафизичког, оностраног. Поезија је као сламка свјетлосна која снажно титра кроз слојеве таме, у интими љубави, у круговима свемирских енигми. Стихови варирају тонове усхита и сјете кроз мотиве сјећања, пролазности, младости, љубави, заблуда, правде, слободе, буђења, отржењења. Пјесма се обликује као истина изворска, која насупротив лажи, неправди, апсурду библијског наисља, афирмише братску љубав, свељубав.

Лакоћом мага ријечи, пјесникиња раскошног сензибилитета и образовања, из личног и општег искуства, (почетком 90-их прошлог вијека, као четворогодишње дијете затечена у избјегличкој колони из родног града), артикулише стихове. У поетским сликама маркира кључеве љепоте, доброте. Одгонета заблуде о градњи и рушењу зидова апсур-

да. Опсервира о кодовима братског удесног сатирања, о личним, свемирским заблудама са пута слободе, правди, хуманости. Одмотава кругове из повратака „старом ропству“ („Изазов ослобађања“). Књига „Небоглед“ Бојане Кулиџан Громвић представља богату фреску од тридест и девет пјесама, распоређених у три дијела : Свемири (11), Отета авлија (17) и Жена која снева (11 пјесама). Сви језички знаци као и ови наслови хармонизирају у јединственој поетској мелодији полифоне мисаоности. Књигу отвара пјесма „Небоглед у свемире“, егзамплар, стихови ; ... „У гаражној соби/ оквири прозора љубе небо пропухом./ Обескровљен дом брани се од цвата распуклих граната/ главосивима предака.“ Посебна поента су, лапидарни стихови на крају пјесме „Писмо“: „Откупљујем прећутаним ријечима/ Неизречено.“ Обећавају боје из стихова, једне од антологијских пјесама, („Сан у ријеци“): „Течем кроз зелену ријеку, / Космос се огледа у њој/ и чуди се свом одразу/...../ Градим поново мост/ напорима душе./ И градићу сваки пут кад/ пожелим да се вратим.“

Ружица КОМАР

СРБИЈА

У чудоређу слова јуродивих,
у наушници од горских кристала,
у шаци јагода,
растеш Србијо,
до детињег неба,
до астралних ауто-страда,
до јоргована у башти Србољуба Митића.
И немаш ништа до
стрна у пољу
и свиле у јаглуку,
до бистре воде испод Проклетија,
стреле рачанске
и кивота раваничког миришљавог.
Теби се закљичу
копачи стишки

и рудари из Рембаса,
теби вила Равијојла
поје са Угљарског крша,
ти се у смоници топиш,
и у недељу васкрсаваш,
Србијо васколика,
већа од златног бора
и Увачког језера,
од крила албатросовог
и споменара Бранковог.
Љубићемо се сутра
у пожаревачкој припрати, Србијо,
а ти ћеш нас гледати
и мирбожити.

Славица ЈОВАНОВИЋ

Шаптаж

Читао сам, слушао и сам писао о неком шапату у глави који никада не престаје. Уплашио сам се од прве спознаје тог гласа, одбијао да га себи признам, љутио се и приписивао машти. Наговјештај његовог присуства у мени десио у бањалучком парку док сам се опуштао сједећи на клупи поред фонтане и чекајући вријеме за промоцију моје прве књиге у којој сам нанизаво десетак прича.

Неочекивано се огласио као шуштање сувог лишћа:

-Направио си само мало предграђе, а градове књига сазидаће рат.

-Када ће то да се деси-упустио сам се у разговор упадајући у замку.

- Десиће се када свако ја прерасте у ми како почињу свиратови било је вријеме да пођем. Учинило ми се да је мој шаптаж остао у парку, а с њим и тај доживљај, мисли и осјећања. Али, остао је пламичак несигурности и бојазни да се не огласи у неком нежељеном тренутку, који ме пецкао изнутра.

Једном приликом у јесен 1991. године док сам саборцима улазио у запаљено српско село Чаглић, наишли смо на двије рушевине у једном дворишту. Бијаху то остаци сеоских кућа, очигледно из различитих временских периода. Старо згариште обрасло травама и купиним готово скривено у сјенци великог храста личило је на неку необичну гробницу а ново се сабласно димило према отвореном небу.

Моји саборци продужише, мене заустави познати глас:

- Стани! Овдје лежи озбиљност и тежина овог рата. Ако ме не саслушаш изгубићеш се у свему што се дешава, у свом крхком уму, у свом загађеном свијету. Данас је педесет година од паљевине старе куће.

Она прије ње само је двадесет и двије године живјела, несрећница бијаше за трен буктиња и јаук иза свирепих шуцкора, бечких лизисахана. А ова трећа несмирница што од зоре гори, јауче и цвили не може да изгори и да се смири, као да чека нечије очи. Умочи гавраново перо у ту бол, просвијетли своје мисли пламеном од живог огњишта и позлати ријечи пепелом да окрилате-заврши мој иманентни шаптаж.

Готово да сам физички осјетио тај глас и те поруке од којих сам дрхтао и плакао док се саборци нису вратили да ме одведу из тог суморног и несретног дворишта.

Са мношћом је пошло неко ново и чудно огледало које се у мени окренуло са звуцима историјског гонга.

Почео сам да се сјећам њихових калуђера који лижу горуће трагове пакла, који имају ножеве умјесто прстију, са ледом у очним дупљама, избезумљен.

Моја рука пише оно што неће као да смо залутали у ту злогласну повијест и окрећемо се у круг.

Мој шаптаж је моја посљедња нада. Дозивао сам га и престао,

промукао и занијемим као конопцем око врата заробљен. Нико не види и не чује тај мук који се родио у оном дворишту са три запаљење куће. Нисам ни примијетио када сам се претворио у кућу, у рушевину која се пепели, тиња и гаси. Тако бих желио да сачувам слух, да поново чујем глас свога шаптача, да свако ново јутро испуним истином. Он се огласи:

„Мисао моју твојим смирењем огради!“

- Пиши ту молитву-говорио је- да сачуваш човјека у себи, упиши је у сваки свој корак, у све своје стопе.

Писац има руку која слуша и чује, од ње нема јачег оружја на овом свијету.

Говорио је јасно и гласно као да пјевуши из иконостаса. Слушао сам га и записивао дању и ноћу, без предах, дрхтајући и сузе лијући низ ужарене образе.

То се прочуло и људи су долазили у групама и појединачно да ме гледају док пишем последице њих долазио је поштар са пуном торбом писама којима затрпа мој стан говорећи да је народ луд и беспослен, да је и њега зајахао, а да сам ја добио што сам тражио

и заслужио. Тако је било из дана у дан.

Поштар је грмио и пунио моје собе писмима. Уморио сам се отварајући коверте, читајући похвале и пресуде. Проглашавали су ме лудаком и свецем, ратним хушкачем, шовинистом, чуваром истине, праведником и апостолом. Било је ту искрених и дирљивих писама од којих су ми навирале сузе. Из њих сам много научио о људима. Почео сам и да им одговарам. Са посебном пажњом према онима који су ме бладили и осуђивали. Углавном бијаху то тешки паћеници са дубоким ранама без лијека и спаса. Само сам у једном осјетио мирис покајања. Тај глас је дозивао мог шаптата који ми је три дана шапутао ријечи чисте као крин, благе као мајчина утјеха и окрепљујуће као молитва. Послије седам дана добио сам одговор: Поштовани пријатељу, хвала Вам што сте помогли мом оцу да се помири са собом, са овим свијетом и својом породицом. Отишао је Богу на истину у миру. Ја сам дрхтавом руком дописао: Хвала Мом Шаптачу на истом дјелу према мени.

Од тог тренутка до данас појавио се неки благи осмијех на мом лицу. Ближњи ми рекоше да се не гаси ни у сну, да трепери и блиста на мом лицу и када спавам дубоку што зову сном праведника. Али, ништа није као што нам на први поглед изгледа. Три куће из славонског дворишта преселиле су се у мене и горе. Често видим кроз пламен оне који су се у њима рађали, живјели и умиралли недочекујући боре на својим лицима. Увјерен сам да мој шаптах и то зна само ћути. Ко зна како и кроз кога ће да и о томе проговори када очисти, избруси и оживи нове ријечи за неко ново перо. Мени је само на крају дошапнуо:

-Лако је умријети, тешко је умирање! Послије свега плачу они који су пјевали, а пјесма анђела дочекује оне који су плакали.

Радо ДИМИТРИЈЕВИЋ

МИТРОПОЛИТУ АМФИЛОХИЈУ

Теби Који си опомињао одметнике
Газио отровно трње Носио крст за
небо закачен Размицао литице
опомињућих путоказа Служио
хљиб и вино Шапатам молитвеним
прије сванућа Са Анђелом на ра-
мену Љубећи благодарјем Оне,
што су чекали рађање сунца Загле-
дани у небо Вођени тајним пламе-
ном чистог срца. Из Божијег ока
сјеме жеравно На небо у нама
посијао Да спасиш родно
поднебесје. Оплодио зору
вјечности Гласом љубави Да се
очи наше златним сјајем напоје.
Кад стигнеш Горе... отшкрини
прозор Да сви запалимо своје
звјезде Изнад амбиса мркле недо-
умице.

Ко ће да нам преда отворено небо
Док чекамо да сване Прије раног
мраза Између самоће и неспокоја
У молитви да се препознамо?
Мирише тамјан у обоженој
постељи.

У неутјешно предвечерје Док зво-
не звона Светосавска... Видјех Го-
споде Свијеће су најљепше
огњиште. Било и биће.

Здравка БАБИЋ

БРОЈАНИЦА ОД МРТВИХ

Земља Херцегова,

Корићка јама,
ризница мука и јаука.
Изнад,
окамењено небо ... Ћути,
земљина утроба скамењена...
Ћути,
и камен светосавски, љути... Ћути!

О аутору

Здравка Бабић је рођена 09.12.1968. године у Билећи. Добитник је многих домаћих и међународних признања за поезију. Објављује своје радове у часописима „Српска вила“, „Нова зора“, „Глас гусала“ и у другим писаним и електронским књижевним новинама. Поезија јој је преведена на више језика и објављивана и у страним часописима, зборницима и антологијама.

Члан је Удружења Књижевника Републике Српске, Удружења Књижевника Србије, у регистру је у Министарству просвјете и културе РС. Обавља послове техничког секретара УКРС, Подружница Требиње.

До сада је објавила четири књиге поезије:

РАЗГЛЕДНИЦЕ ИЗ БИЛЕЋЕ („Завичајни клуб Освит“, Билећа, РС, БиХ - 2014. г.)

МЈЕСЕЦ ЈЕ ВАЈАО ЖЕНУ („Завичајни клуб Освит“, Билећа, РС, БиХ - 2016. г.)

ОН МЕ ВОЛИ ЋИРИЛИЦОМ („Звичајни клуб Освит“, Билећа, РС, БиХ - 2017.г.)

ОД ПРАЙСКОНА („Унирех“ - Подгорица, Црна Гора, 2019. г.)

Твоје врело, Господе слуги про-
славу смрти!

Звјезде су наједном протрнуле,
мајчине усне заувјек утрнуле,
укопане сузе, само бол куца ...
Преточио Господ тугу у прах,
Јудине знакове смрти
у смирај и љубље Христово.

Оплођена јама, јецају дамари.
Отврдла уста од молитве.
Блажен је ко овдје клекне!

Овдје је прошло столеће,
сахранило најљепше прољеће.

У таму дубљу од мрклог амбиса.

У њедрима брда сјевер снажно ду-
ва,
вјетар успомене у бездану чува.
Сунце милује плочу од мермера.
Анђели тихо зборе ... тише од
Свете Горе.

А ја,... Господе !

Стојим смјерно, стојим са стра-
хом!
Из ока ми ласте одлетјеле.

Има нас још Господе, има,
са очима што зборе вјековима!

Молим ти се Господе,
и Теби Свети Јоване Кроштански!

Помилиу нас! Читај нам житије!

Пошаљи нам мирис цвијета Назарета.

Књиге

КАФКИЈАНСКИ АМБИЈЕНТ

(Слободан Владушић, „ОМАМА“, „Лагуна“, Београд, 2021)

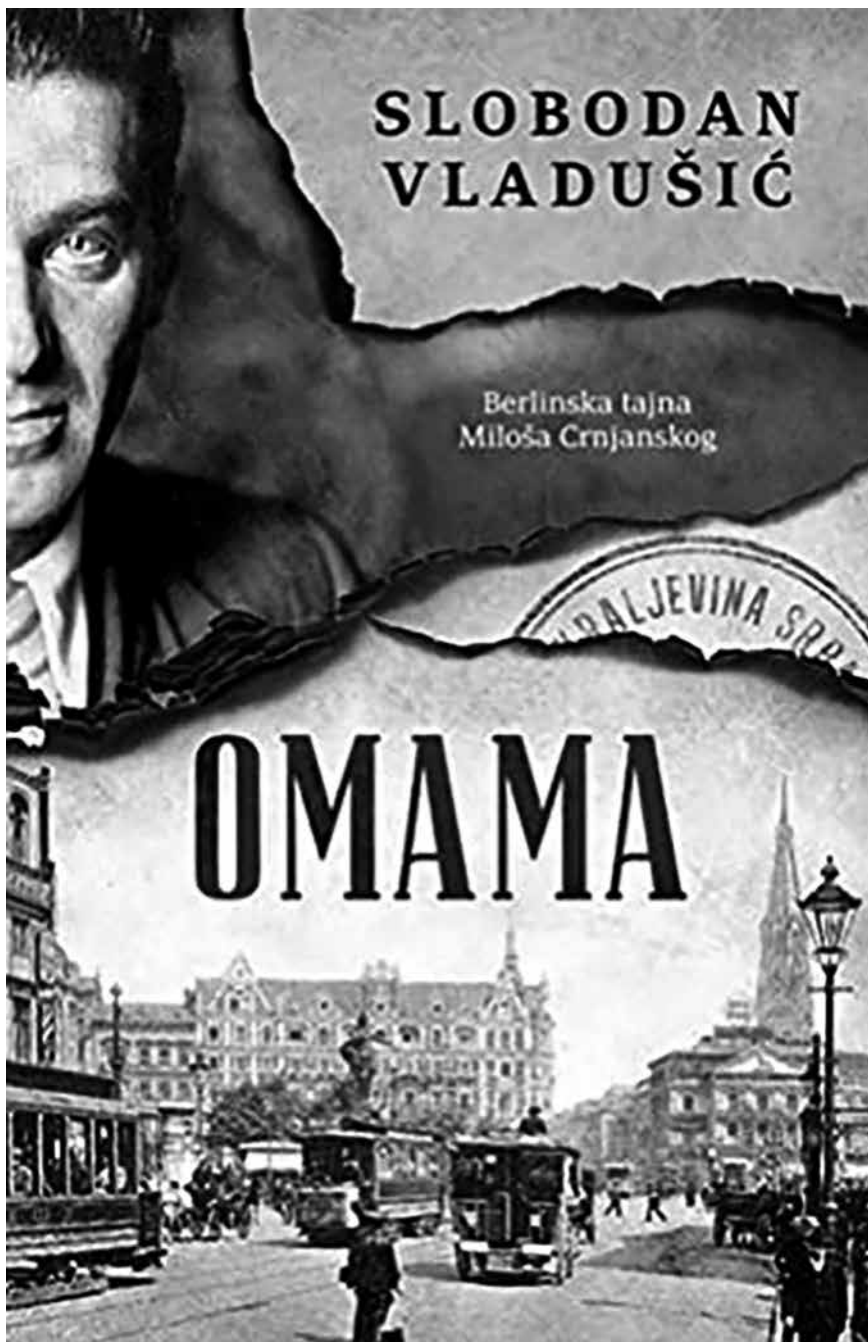
Уосврту на Владушићев роман „Омама“ Владимир Кецмановић рече да „Није лако написати бољу књигу од ове“. Ми бисмо ишли корак даље па рекли да није лако написати ни овакву књигу. Тематика коју аутор обрађује у овом свом роману, композиција дјела кога је писац провео кроз све етапе класич-

не драме (експозиција, заплет, кулминација, перипетија и рас-плет), те језик и његово богатство узносе ово дјело у саме врхове савремене српске књижевности. Оправдано би се могло поставити питање да ли само српске. Чини се да је аутор овим дјелом порушио те регионалне умјетничке грани-це.

Дјело је засновано на кафкинском фону. Смјештено је у турбулентно вријеме (1928. годину) и у Берлин, град који је оптерећен бројним социјалним, али прије свега моралним кризама, какви су, уосталом, били и други њемачки градови у предвечерју Великог рата. Радња мучна: трагање за изгубљеним човјеком који је из Србије дошао у Берлин за кором хљеба, али који се у том ковитлацу свакаких дешавања губи. Ту незахвалну улогу трагача за изгубљеним несрећником Милутином Топаловићем аутор је додијелио Милошу Црњанском, аташеу за културу и Милошу Веруловићу, војном савјетнику у посланству Краљевине СХС.

Поднасловом романа - „Берлинска тајна Милоша Црњанског“ аутор је дао до знања да ће ипак у првом плану бити дјелатност Црњанског у међуратном Берлину, уз нужне осврте на његово књижевно дјело из ранијег, али и садашњег периода. Наратор, наиме, веома осмишљено своја казивања о мучним трагањима за Топаловићем, шатира или стиховима из пјесама Црњанског, или исјечцима из његових романа и путописа. То напоредно праћење живота, стваралаштва и мукотрпног странствовања Црњанског даје озбиљнији печат овом уистину великом дјелу.

Црњански и Веруловић се упуштају у бројне непријатне авантуре, улазе у познанства са доста сумњивим и проблематичним људима, излажу се животним опасностима док трагају за Топаловићем. У први план ставља њихово познанство с љекаром и прослављеним ратним пилотом Максом де Гротом, чији лик остаје до краја загонетан. Да би овог човјека, који себе сматра Богом, искористили у прикупљању

података о Топаловићу, користе се познанством Де Грота са лекаром Хербертом Ханкеом, психоаналитичарем, који је лијечио Грота. Од Ханкеа „сазнајемо“ да је Грот болесник, да је убио, пошто је претходно обешчистио, десетогодишњу Франциску Брант, кћерку радника кога лијечи, и да је исјекао у комаде у кади, којом прилоком доживљава слом. Болесни Грот умишља да има брата. У ствари, он има само сестру. Своју кривицу преноси на „брата“. Грот је дементан. Ту његову деменцију злоупотребљава његов лекар Ханке.

Невјероватни заплети који се граниче с фантазијом.

Трагања Црњанског и Веруловића за Милутином Топаловићем су опасност која могу Гроту вратити памћење. У овом тренутку као да се провлачи у заплету нова нит: да ли Црњански у трагању за Топаловићем у ствари трага за гробом оца. Гроб Францке и гроб оца! Да ли ће Макс отворити ту Пандорину кутију! Заинтересованост Црњанског и Веруловића за судбину Милутина Топаловићамногисметта, па отуда и ликвидације многих који су нешто знали о томе. Који су могли помоћи у решавању овог проблема. Опасности и по Црњанског и Веруловића. Владушић сјајним и непоновљивим заплетима, вјештим вођењем радње, извлачи главне јунаке из свих тих неприлика, не дозвољавајући да напусте трагања. Очито, радило се ту о сумњивим и прљавим пословима; на дјелу су биле криминалне и нарко-мафије.

Берлин је град хаоса, криминала, праћења и потказивања, град буђења нацистичких дивљања. То је град прљавштине и физичке и моралне. Град инцеста. Аутор је снажно проникао у психологију тих људи. Посебно жена. Треба само видјети садизам проститутке Далиле, њено иживљавање над мушкарцима чијим животима господари.

„Далила је говорила: сви ти мушкарци су сломљени зато што

ПЈЕСНИКОВО ДЈЕТИЊСТВО

Ранку Прерадовићу

У Црквеној има ли црквишта,
Поточани да л' поток имају,
од вршаја остаде ли ишта
сред Вршана, у твом завичају?

Ранко Павловић

ГЛОСА

ПЈЕСНИКОВО СЕЛО

Дјетињство си провео на селу,
мокре ноге гриј'о крај огњишта,
и учио слова на пепелу,
у Црквеној има ли црквишта?

Прошао си уздуж и попречио,
сваку њиву у мјесецу мају,
па те питам, што би народ рек'о
Поточани да л' поток имају?

Пшеница се тада српом жела,
од технике није било ништа.
А арман је био у сред села
Од вршаја остаде ли ишта?

Завичај ти и данас у души,
најљепше је у родноме крају,
поготово кад се месо суши,
сред Вршана, у твом завичају!

21 децембар 2020.

Ратко ПОПОВИЋ

живимо у гвозденом добу, у времену у коме су свемоћне богове замениле свемоћне машине. Мушкарци су некада радили као робови, али су знали да су робови и зато нису били робови, већ сужњи. А сужњи се буне. Тада је постојао један порив ка слободи, животињски порив ка слободи, порив да се побегне из кавеза, нестане негде, у даљини.. Али када се животиње припитоме, када се дресирају, сан о слободи нестане, а онда нестане и појам слободe. Сада мушкарци раде као аутомати...“1 Тада наступа моћ владања над мушкарцима: „...наша моћ над мушкарцима почива на њиховој подсвести: ми смо мистична тајна којој су они верни, ми смо храм у који они долазе да се моле и исповедају. Али када оно подсвесно постане свесно, ми пшостајемо само непријатељи које треба савладати.“2

Црњанског нагриза сумња да ли су они уистину пронашли Топаловића. Јасно-оправдано. Он поставља замку посланику Балугу који је довео младића пред Црњанског за кога је тврдио да је Топаловић. Црњански ангажује новинара који инсценира сукоб у гостиони и провокације „Топаловићу“ на чешком језику. Знао је да Топаловић влада чешким

језиком, за разлику од подметнутог младића који га не зна. То му је довољан доказ преваре. Али ту није једина нејасноћа. Ситуација се перипетијски мијења. Долази се до нових спознаја. Испоставља се да је Грот злоупотријебљен, да није убица дјевојчице, да радници, међу којима је био и Топаловић, нијесу слати у руднике на тешке послове, него су постали робови мафијашке машинерије која је те реднике користила да вади њихове органе и да их продаје. Радилa је „Жута кућа“. Очит је косовски синдром албанских злочина.

Владушић је врстан стилиста. Проходност кроз његово дјело је беспрекорна, и поред повремених „оптерећености“ понављањима истозначних лексема. У ствари, тапонављања по пет-шест епитета су веома функционална, снажна, изражајна и далеко су од честих прозаичности са којима се сусрећемо неријетко у књижевности. Говор његових јунака је питањe. Веома су функционални додаци у реченицама који дјелују као анекси. Посебну драж чине прожимања нараторових казивања и навода из дјела Црњанског

„Омама“ је вриједан допринос савременој српској духовности.

Мр Момчило ГОЛИЈАНИН

1 Слободан Владушић, Омама, Лагуна, Београд, стр. 279.

2 Исто, стр.293.

DRŽAVA- VLAST OGRANIČENA PRAVOM I ZAKONIMA

Država je najznačajnija politička institucija u društvu. Prema njoj se usmjeravaju interesi svih društvenih grupa i pojedinaca izazivajući socijalne, ideološke i političke odnose kroz sukobe i saradnju. U državi se, kao u ogledalu, prelamaju svi odnosi, karakteristike, usponi i padovi jedne društvene zajednice. Jedni državu doživljavaju kao porobljivača, nekog ko sprječava ostvarenje njihovih interesa i ambicija, ko im oduzima šansu i nanosi nepravdu, kao centar nedodirljive i nedokučive moći. Drugi u državi vide zaštitnika svojih prava i interesa, kao i onoga ko obezbjeđuje jednaka pravila i šanse za rad i stvaralaštvo svih građana. Dok treći državu doživljavaju kao instrument za sticanje privilegovanog položaja, moći i uticaja. Ovo tumačenje se podudara sa nekim pogledima na dejtonsku BiH.

Bez obzira kako je doživljavali, pojedinci i društvene grupe u stalnom su dodiru sa državom. Čim iziđe iz svog intimnog kruga čovjek je u prilici da stupa u odnose sa nekom od državnih institucija. Dok se nalazi na javnom mjestu, on mora da poštuje principe javnog reda i mira. Svaku statusnu, obrazovnu ili teritorijalnu identifikaciju ili promjenu čovjek registruje u nekoj od brojnih službi državne administracije. Postoji mnoštvo i drugih načina i trenutaka u kojima država podsjeća pojedince i grupe na svoje neizbježno prisustvo u društvu. Uspješne, organizovane, moderne i civilizovane države izazivaju poštovanje, respekt

i divljenje kod većine svojih građana, kao i kod pripadnika drugih država, dok one sa suprotnim karakteristikama izazivaju sumnju, gnjev i neugodnost. Tu je problem u BiH. Država je institucija koja prožima sve društvene grupe i njihove odnose. Ona se izdvaja iz društva kao autonomna sila koja svojim autoritetom i instrumentima donosi (nameće) opšta pravila i nastoji da obezbijedi skladno funkcionisanje i održavanje društvenog poretka. Ako pođemo od etimološkog tumačenja, vidimo da na mnogim jezicima riječ država znači stanje, položaj, postaviti, odrediti, narediti, utvrditi, preduzeti lat. *statio*, ital. *stato*, špan. *estado*, fran. *etat*, njem. *staat*, eng. *state*. Na nekim slovenskim jezicima riječ država se može izvesti od glagola držati, održavati ("država", "dežela"). Svako držanje, stanje, položaj treba uspostaviti, čuvati i održavati, ali i mijenjati i nanovo uspostavljati, a za to je potrebna i sila i dobrovoljni pristanak onih na koje se to odnosi. Državu možemo odrediti kao „...najznačajniji oblik pravno-političkog organizovanja stanovništva koje živi na određenoj teritoriji. To je najviši oblik političke, javne, suverene vlasti na određenoj teritoriji. Ovo poimanje države više je sa pravnog stanovišta, dok za sociološki pogled na državu treba dodati da je država prostor, polje na kome se takmiče (bore) različite društvene grupe i organizacije kako bi ostvarili svoje interese kroz interakciju punu socijalnih, političkih, ideoloških

i drugih tenzija i konflikata. Društveni subjekti nastoje da zauzmu što povoljniju poziciju kako bi ostvarili neposredniji uticaj na državu, stekli njenu naklonost i ostvarili privilegije. Na drugoj strani, država se bori da sačuva autonomnost i uticaj u društvu, da ne bude instrument samo jedne socijalne, političke, vjerske ili kulturne grupe, da koristi svim građanima kao javno (opštedruštveno) dobro. Zašto se to ne može postići u BiH? Prvorazredna je važnost koncepta države, kako za modernu društvenu i političku teoriju, tako i za sam društveni i politički život. Nema koncepta koji je važniji za politički diskurs i političku analizu od koncepta države. Za razliku od predmodernih vremena, u modernom svijetu nije moguće postojanje društva bez države. Danas su društvo i država u toj mjeri povezani i isprepleteni, da ih je teško i zamisliti jedno bez drugog. Istina, politički antropolozi daju dvoznačni odgovor na pitanje da li su primitivni narodi organizovani tako da možemo govoriti o njihovim vladavinama kao državama ili bar kao o začecima država. Ima onih koji zastupaju stav o univerzalnosti države u ljudskim društvima, kao i onih koji smatraju da su ne samo ranije postojala društva koja ne znaju za državu *state-less societies*, nego i da danas postoje. Ovdje treba poći od shvatanja da je pojam države novovjekovni moderni pojam, jedna vrsta konceptualne apstrakcije čije precizno značenje nije lako odrediti. Država nije

transepohalna kategorija, nego strogo moderan tip političkog poretka. Državu možemo smatrati ključnom formacijom moderne politike. Uprkos tome nema konsenzusa o njenom pojmu, a još je teže govoriti o postojanju jedne generalne teorije države. Razvoj novovjekovne političke misli pokazuje da je tema države centralna preokupacija utemeljivača moderne političke misli, počev od Makijavelija, pa preko Bodena i Hobsa, Monteskjea, Loka i Rusoa, do Hegela i Tokvila, Marksa i Vebera. Makijavelijeva politička misao fokusirana je na državu i njenu političku moć. Mada se smatra da je termin država *lo stato* skovan i bio u upotrebi i prije njega (tako Dante Aligijeri slobodnu državu, *stato*, suprotstavlja tiraniji), „ali je tek sa Makijavelijem ovo novo ime za generički pojam države počelo da se šire koristi. Bodan je zadužio političku i pravnu nauku, a posebno teoriju države, svojim shvatanjem suverenosti. On je ne samo što je uveo termin suverenost u teoriju, nego mu je dao i značenje koje se i do danas održalo kao jedno od bitnih svojstava države. Hobs je udario temelje teoriji društvenog ugovora kao osnove za konstrukciju moderne države, koja se pojavljuje prvenstveno kao država sigurnosti. Koncept države sigurnosti *security state* kao da se danas ponovo vraća na teorijsku i praktičnu političku agendu.

Monteskjejev „Duh zakona“ ostaće trajno ubilježeno u temelje moderne političke misli zbog jedne od najsnažnijih kritika despotizma i despotske države, kao i zbog ideje podjele državne vlasti na zakonodavnu, sudsku i izvršnu. Lok je najzaslužniji klasični mislilac konstitucionalne države i limitirane vlade i jedan od osnivača ideje o građanskom društvu, kao korelativnom

konceptu koji nezaobilazno ide uz pojam države u modernom društvu. Ruso, kao veliki kritičar socijalnih nejednakosti i privatne svojine, formuliše ideje od izuzetnog značaja za pojam moderne države, kao što su ideja o opštoj volji, neposrednoj demokratiji i političkoj slobodi. Hegel je zadužio političku filozofiju teorijom o apsolutnoj ili univerzalnoj državi kao emanaciji umnog opšteg interesa u odnosu na egoističnu prirodu građanskog društva. Tokvilova politička misao je od višestrukog značaja za razmatranja o modernoj državi, pa nije čudo što doživljava ponovnu afirmaciju kroz nekoliko teoretskih oblasti i to: teoriji demokratije, koja se suočava sa nesagledivim opasnostima proizvedenog, manipulisanog, kontrolisanog i instrumentalizovanog javnog mnjenja većine; teoriji o civilnom društvu, sa novim pristupom pod kategorijom društvenog kapitala; istraživanjima političke kulture i studijama kulture uopšte, novoj i vrlo plodnoj oblasti koja prekoračuje mnoge uspostavljene disciplinarne granice u društvenoj teoriji i u sociologijirevolucije i teoriji tranzicije starog, autoritarnog poretka u novi. Među novovjekovnim konceptima

države, nesporno je da su dvije definicije ostvarile najveći uticaj na moderno poimanje države kao pojma. Jedna definicija pripada Marksu i marksističkoj političkoj teoriji, i po njoj **država je instrument u rukama vladajuće klase**, kojim ta klasa ostvaruje svoj poseban interes, predstavljajući ga ideološki kao interes države i društva. Drugu definiciju dugujemo Veberu, i po toj definiciji **država predstavlja političku organizaciju sa karakterom javne ustanove**, čiji upravni aparat s uspjehom polaže pravo na monopol legitimne fizičke prinude za održanje poretka na određenoj teritoriji. Uobičajeno se smatra da se državom može nazvati politički poredak koji ispunjava tri minimalna uslova: postojanje teritorije sa jasno omeđenim granicama, stanovništvo i suverena vlast. Čarls Tili u vrlo uticajnom zborniku iz 1975. godine *The Formation of National States in Western Europe* nudi sljedeću definiciju države: „Organizacija koja kontroliše stanovništvo nastanjeno na definisanoj teritoriji je država ukoliko:

se može razlikovati od drugih organizacija koje operišu na istoj teritoriji;

- ukoliko je autonomna;
- centralizovana;
- a njeni dijelovi formalno koordinisani među sobom.“

Jedan od vodećih savremenih autora u oblasti političke teorije države Đanfranko Pođi predlaže da se u pristupu „priči o državi“ moraju uzeti u obzir sljedeće tri perspektive: menadžerska, vojna i ekonomska. Potreba za efikasnim načinom upravljanja na sve širim i širim teritorijama zahtjeva porast profesionalnog administrativnog aparata države. Pođi ukazuje na zanimljivu istorijsku činjenicu da su se prve permanentne institucije države u Zapadnoj Evropi bavile unutrašnjim, a ne spoljnim pitanjima (tako su Vrhovni sud pravde i Ministarstvo trezora i finansija postojali mnogo prije Ministarstva spoljnih poslova ili Ministarstva odbrane).

Što se tiče militarne perspektive, Pođi ukazuje na nekoliko momenata. Prvo, da je razlikovanje između vojske i policije istorijski produkt, i drugo, da, saglasno tome, postoji unutrašnja i spoljašnja upotreba organizovane sile od strane države. **Policija i sudski sistem** realizuju primjenu organizovane državne prisile u primjeni zakona i suzbijanju prijetnji javnom poretku, a armija (vojska) ima osnovnu ulogu u spoljašnjoj, ratnoj upotrebi državne sile. Što se tiče ekonomske perspektive pristupu državi, Pođi ukazuje na značaj Marksovih analiza kapitalizma i odnosa politike i ekonomije. Za razvoj moderne države ključnu ulogu imaju institucije svojine i ugovora, a posebno ugovora kojima se regulišu radni odnosi. Uloga države u distribuciji i redistribuciji društvenog bogatstva izuzetno je značajna u naše vrijeme.

Ima autora, poput Patrika Danlivija i Brendona O'Lirija koji nude dvije široke strategije traganja za odgovorom na pitanje šta je država. Jednu čine organizacione definicije, a drugu funkcionalne definicije. Organizacione definicije gledaju na državu kao na skup vladavinskih institucija, sa relativno skorašnjim istorijskim porijeklom. Vladavina je proces uspostavljanja pravila, kontrole, vođstva ili regulisanja. Neke forme vladavine svojstvene su (intrinzične) svakom ljudskom društvu, zato što je društvo koje je potpuno nekontrolisano, bez vođstva i neophodne regulacije, samo po sebi kontradiktoran termin. Za razliku od toga, država nije nužno svojstvena (intrinzična) ljudskom društvu.

Funkcionalne definicije države imaju dva oblika. Jedan koristi *ex ante* pristup po kome je država skup institucija koje rade na ostvarivanju određenih ciljeva, namjera i zadataka. Drugi je *ex post* pristup koji definiše državu s obzirom na posljedice njenog djelovanja, a u prvom redu s obzirom na održavanje društvenog poretka. Na osnovu navedenih strategija definisanja Danlivi i O'Liri utvrđuju sljedećih pet bitnih karakteristika države:

- Država je prepoznatljivo odvojena institucija ili set institucija, tako različita od ostatka društva da stvara prepoznatljivu razliku javne od privatne sfere.
- Država je suverena, ili vrhovna moć, unutar svoje teritorije, i po definiciji, konačni autoritet za sve zakone, to jest obavezujuća pravila podržana sankcijama prisile. Javno pravo stvaraju zvaničnici države, a ono je poduprto formalnim monopolom sile.
- Državni suverenitet proteže se na sve individue unutar

date teritorije, i primjenjuje se jednako, čak i prema onima koji su na državnim položajima i učestvuju u donošenju zakona. Tako je suverenitet odijeljen od personala koji u bilo kojem trenutku zauzima određenu ulogu unutar države.

- Personal moderne države je, po pravilu, angažovan i obučavan za upravljanje na birokratski način.
- Država ima sposobnost da obezbijedi novac (putem oporezivanja) kako bi finansirala svoje aktivnosti iz prihoda od građana.

U teorijskom, pak, smislu, najdublje razumjevanje države ponudio je Aleksandar Paserin D'Antrev u svom tekstu Pojam države *The Notion of the State*. Njegova koncepcija ima tri aspekta ili stupnja koja su kumulativno sadržana u pojmu države. Prvi aspekt i u istorijskom i u logičkom smislu vezan je za moć ili silu. **Država je monopol sile i postoji samo ako i dok posjeduje taj monopol.** Država u Veberovom pojmu moći *Macht* izražava odnos snaga, hijerarhijski odnos vladajućih i podvlašćenih. Stanovište koje ostaje samo na shvatanju države kao moći *Machstaat* tradicionalno je stanovište takozvanog političkog realizma.

Druga bitna dimenzija države je vlast u Veberovom rječniku pod nazivom *Herrschaft*. To nije neograničena i proizvoljna, arbitrarna vlast, već **vlast ograničena pravom i zakonima.** Ili kako bi se reklo, **gdje završava zakon, prestaje i vlast.** U tom smislu vlast države je impersonalna, vladaju zakoni, a ne ljudi kao pojedinci. Najzad treće, **država je autoritet. Osnova njenog autoriteta je legitimnost vlasti.** To je pitanje pravednosti

vlasti i političke obligacije koja je obostrana: politička i moralna obaveza građana na poslušnost, ali i politička i moralna obaveza države na legitimnost (to jest neprestanu potvrdu da se vlast vrši u interesu i za sreću građana države kao političke zajednice). Samo pod tim uslovom država moći *Machtstaat* može da preraste u društvenu, socijalnu državu *Sozialstaat*. Država organizuje i održava vlast na dva načina: prinudom i dobrovoljnim pristankom stanovnika, građana, "podanika". Neophodno je da postoji ravnoteža između ova dva oblika organizovanja i održanja vlasti, kako ne bi došlo do nasilja od strane države ili nepoštovanja pravila od strane građana, što bi vodilo u diktaturu ili u anarhiju i rasulo. Dobrovoljan pristanak građana na određeni tip državnog ustrojstva i državne vlasti ogleda se kroz pravne i političke mehanizme – zakone, norme, pravila ponašanja (od ekonomije do kulture) – koje država donosi uz duže ili kraće procedure u kojima građani učestvuju nastojeći da ugrade svoje ideje, stavove, namjere, očekivanja, interese i slično. Ona ima i svoje ekskluzivno polje djelovanja (zaštita društva, javni poslovi) i svoje instrumente (vojska, policija, sudovi, porezi) pomoću kojih nagovještava, ističe ili primjenjuje silu kako bi održala red i mir. **Država je pravni subjekt neophodan građanima u unutrašnjoj komunikaciji** (upis, dokumenti) i međudržavnim odnosima (posredovanje, predstavljanje, akreditovanje). U društvenoj i političkoj teoriji ne postoji potpuna saglasnost oko vremena nastanka države. Otuda sporovi i neslaganja oko utvrđivanja njene starosti. Države su dugo važile za vječni princip organizovanja

ljudskih zajednica, koji postoji od kako je svijeta i vijeka. Uobičajeno se smatra da ja država prastara ljudska institucija, nastala u vrijeme prvih poljoprivrednih društava u Mesopotamiji, nekoliko hiljada godina prije nove ere. Iako se država pojavila još u vrijeme podjele društva na klase i prelaska iz prvobitne zajednice u klasno i interesno sukobljavanje, može se reći da je prvi put prava uloga i suština moderne države došla do izražaja u XVI vijeku u Evropi. Tada se pojavila potreba za razdvajanjem sfere države (javne sfere) i sfere društva (građanske, privatne sfere). To je bilo uslovljeno širenjem teritorije, razvojem privrede, potrebom za novim tržištem, a to je dalje stvaralo potrebu za kontrolom nastajućeg građanskog društva. Potrebni su bili novi principi, norme i oblici organizovanja, kontrole i upravljanja društvenim procesima, pojavama i odnosima, mnogo više nego što je to bilo u prethodnim istorijskim periodima. Potreba za obavljanjem javnih, zajedničkih poslova zahtjeva postojanje javnih pravila, njihovu obaveznost, stalnost i standardizaciju. Država shvaćena u modernom smislu kao organizacija koja je jasno odvojena kako od onih kojima se vlada tako

i od onih koji vladaju, nastala je u Evropi raspadom i prerastanjem feudalne organizacije društva i stvaranjem prvih država – nacija (Francuska, Engleska, Španija, Holandija, Švedska). Do tada je u feudalnoj Evropi vladao princip rimskog prava princeps legibus solitus, to jest načelo da vladara ne obavezuje zakon jer je on zakon. Taj proces uspostavljanja države koja je i iznad vladara, nije se odigrao preko noći, već je potrajao nekoliko vijekova.

Što se tiče procesa uspostavljanja države kao specifičnog teritorijalnog birokratskog aparata, on je u srednjovjekovnoj Evropi imao i neobičnu predistoriju. Naime, još u prvoj polovini XIII vijeka sicilijanski car Fridrih Drugi iz loze Štaufera, uspostavio je gustu mrežu birokratije, koja je obavljala poslove upravljanja državnim i društvenim životom, i koja je bila direktno potčinjena samo vladaru. Prema riječima Hagen Šulca, bila je to moderno postavljena uprava koju je sačinjavala pravnički obrazovana elita. Visoki službenici nisu poticali iz provincije u kojoj su službovali, a da bi bili objektivni i nepristrasni, bilo im je čak zabranjeno da se žene mještankama. Država je svuda bila prisutna i sve je

regulisala; rad ljekara, apotekara i advokata podlijegao je državnoj provjeri, a svaki zanat je bio do detalja normiran. Državna administracija određivala je honorare. Postojali su čak i propisi o čistoći vazduha i vode. Za Fridriha Drugog kažu da je bio bezobziran, moćan i energičan, ali i čudan i genijalan. Ustav iz Melfija, koji je 1231. godine donio „prvi moderan čovjek na tronu“, očigledno je predstavljao pokušaj da se, kombinacijom normanskih, rimskih, vizantijskih i arapskih pravnih rješenja, realizuje racionalni model države. Ta država je bila preteča utopijske države sunca, kalabrijskog dominikanca Tomasa Kampanele, sa kraja šesnaestog i početka sedamnaestog vijeka. Fridrih Drugi je, dva i po vijeka prije Kampaneline utopijske projekcije, stvorio racionalno organizovanu državu, koja je bila čudna kombinacija apsolutne monarhije i pravne države. To je bila država kao umjetničko djelo, ali taj eksperiment trajao je samo nekoliko decenija, jer se ugasio nakon smrti Fridriha Drugog i propasti dinastije Štaufera. U veoma poznatoj knjizi *Orijentalna despotija* Karl Vitfogel tvrdi da su prve državne tvorevine nastale u, takozvanim, hidrauličkim društvima, kako bi se obezbijedilo navodnjavanje i kontrolisanje vodenih tokova. Pod hidrauličkim društvima Vitfogel podrazumjeva orijentalna poljoprivredna društva koja se temelje na velikim državno regulisanim vodogradnjama kanala za navodnjavanje i odbranu od poplava. To su društva koja je Marks svrstao u azijski način proizvodnje, a koja su nastajala u Kini, Indiji, Mesopotamiji i Egiptu. Oslanjajući se na Karla Marksa i Maksa Vebera, Vitfogel je utvrdio da „.....azijskim društvom vlada birokratsko - despotska

država“. U vrijeme antičke Grčke država je formirana na temeljima raspadnute rodovsko - plemenske i mnogobožačke strukture društva uslovljene stvaranjem viška proizvoda i radne snage i time izazvane podjele na klase. U Rimu država je formirana kao potreba da se spriječi neprestana borba između uskog, izdvojenog aristokratskog jezgra poznatog pod imenom *populus romanus* i širokih slojeva siromašnog, porobljenog i obespravljenog stanovništva. Kada su Germani osvojili rimske teritorije oni su se nalazili u rodovsko plemenskom tipu organizacije i državu koju su stvorili, bilo je iz praktične potrebe da održe i organizuju vlast na toj teritoriji. Ovo se u teoriji pominje kao primjer kada su osvajači prihvatili institucije i organizaciju od porobljenog naroda, a znamo da je u istoriji situacija bila najčešće obrnuta. Kod istočnih naroda država je imala formu rigidne despotije u kojoj je vladar (despot) raspolagao teritorijom, dobrima i stanovništvom i odlučivao o njima po vlastitoj volji. Vladar je tu samo transformisana uloga starješine porodice, roda ili plemena. Ovi primjeri pokazuju da je na tom stepenu istorijskog razvoja država poistovjećivana sa društvom, sa malim naznakama njenog izdvajanja u posebnu instituciju različitu od društva. Na drugoj strani su shvatanja po kojima država u modernom smislu te riječi uopšte nije tako stara tvorevina kao što se to obično misli. Konstatujući da su moderna istraživanja u političkoj istoriji dovela u pitanje uobičajene predstave o državi kao prastaroj tvorevini, Hagen Šulce kaže: „Mi smo tek prije kratkog vremena saznali da su države u evropskoj istoriji prilično nova pojava“. Po tim shvatanjima, koja danas

prevladaju u političkoj nauci, moderna država nastala je u vrijeme pozne renesanse, dakle prije oko pet vjekova. Nasuprot plemenskom, krvnosrodničkom (gentilnom) tipu organizacije države, **moderna država počiva na principu teritorijalne organizacije i javne vlasti**. To je fundamentalna novina koja je uslovlila promjenu prirode, tipa i oblika države, političke vlasti i društvene zajednice na prelazu iz srednjovjekovnog u moderno doba. U XV vijeku Evropa je bila podjeljena na oko pet stotina potpuno ili djelimično nezavisnih teritorijalnih i političkih cjelina (kraljevstava, vojvodstava, kneževina, autonomnih i polu-autonomnih gradova i drugih sitnih autonomnih dijelova) čije su granice bile nedefinisane, nadležnosti i prava isprepletene a vlast zavisila od snage i uticaja lokalnog vladara. Katolička crkva je nastojala da nametne svoj princip objedinjavanja tih političkih i teritorijalnih subjekata u jedinstvenu hrišćansku zajednicu ali se sukobljavala sa lokalnim vladarima. U takvim uslovima sukobi su bili česti i privreda nije mogla da se razvija. Ekonomija se sastojala od dva bitna oblika, poljoprivredne feudalne strukture u selima i trgovine i manufakture u gradovima. Početkom XX vijeka mreža političkih i teritorijalnih jedinica je svedena na dvadeset pet, dok je početkom XXI vijeka uočljiva tendencija za stvaranjem jedne “megadržavne” cjeline na prostoru Evrope. U kojem smjeru će se razvijati državne i nadržavne institucije ostaje da permanentno sagledava nauka, naučne institucije i naučnici, te svakako i sve ostale strukture u društvu...

Prof. dr Duško VEJNOVIĆ
Prof. dr Vladimir STOJANOVIĆ

Међународни пјеснички сусрети „Прљача 2021“ у Дервенти

Двије деценије као длан о длан

Цвијетин Баја Лобожински из Новог Сада са пјесмом „На обали реке“ побједник наградног конкурса за избор најбоље пјесме посвећене љепотама вода.

„Моје задовољство је превелико и заиста сам почаствован што сам овдје. Ово је трећи пут да учествујем и могу да кажем „трећа срећа“, јер сам освојио прву награду пјесмом под називом „На обали реке“, рекао је Лобожински додавши да се писањем поезије бави већ дуго низ година.

Сусрети су одржани у просторијама Центра за културу, у организацији Српског књижевног клуба „Вихор“ из Дервенте, гдје је учешће узело око 50 пјесника.

На наградни конкурс је стигло 87 радова из Републике Српске, Федерације БиХ, Србије, Словеније, Сјеверне Македоније, Црне Горе, Бугарске, Њемачке и Швајцарске.

Побједник у категорији шаљива пјесма је Гордана Илић из Добоја са пјесмом „Уловио сам сома једног“, а у категорији „Украински цвијет“ Слава Станојевић из Теслића са пјесмом „Љубавни плес Украинског цвијета“.

Похваљене су пјесме Раде Јањушић из Добоја, Миреле Гаврановић из Челинца, Александра Мракић из Градишке, Вере Коропкин Ратковац, Еви-

те Бојковац и Милорада Мише Ђурђевића из Дервенте.

Предсједник СКК „Вихор“ Дервента Ненад Симић рекао је на манифестацији да је значај сусрета вишеструк и прелази оквире локалног карактера, а осим промоције у области културе значајан је допринос и промоцији туристичких потенцијала града.

„На манифестацију долазе пјесници из многих крајева и након боравка на ријеци Укрини, обиласка града враћају се поново и у вријеме када се не одржава манифестација Прљача, чиме смо допринјели промоцији града Дервента“, каже Симић.

Симић је посебну захвалност истакао градоначелнику Дервен-

те Милораду Симићу, генералном покровитељу пјесничких сусрета.

„Велико Хвала Милораду Симићу који нас годинама морално и материјално подржава, који има разумјевања за наше захтјеве у вези покровитељства, као и за друге активности Клуба, то је чинио прво као начелник општине Дервента, а од фебрура 2021. године у улози градоначелника Дервенте, јер Дервента је званично од тада постала Град“, рекао је предсједник Вихор-а.

„Вихор“ је поводом 20. Годишњице манифестације „Прљача“ посебним плакетама одликовао градоначелника Дервенте Милорада Симића, Стевку и Ранка Прерадовића, Виту Бојковца и идејне и стварне утемељиваче Сусрета Савка Пећића Песу, Славка Покрајаца и Милорада Мишу Ђурђевића.

Посебним захвалницама награђени су клубови са којима „Вихор“ има вишегодишњу сарадњу и неколико појединаца.

Учесници манифестације посјетили су и обале ријеке Укрине у насељу Босански Лужани.

С.П.

ПОВРАТАК

Библиотеке имају своје подстанаре, можда нисте знали, инсекте, мољце, књижне ваши, који се населе између књига на полицама, живе невидљиво и недељиво своје животе у амбијенту тишине. Читаоци их не виде јер су сићушни испод су човековог ограниченог вида. Библиотеке кадкада имају и крупније госте из рода глодара, мишеве, а то су оне ситне сиве живуљке са ушиљеним ушима које задавају голему муку. Треба их се решити, а како извести подвиг кад мачке нема да им дође главе. Библиотекарке их се боје при помену имена, када их угледају, у паници вриште, запињу високим потпетицама на шта наиђу, руше столице, обарају што се у тренутку безочног страха на столовима налази. Књижничар Борис осим што читаоце задужује књигама, враћа их натраг на полице, спаја још и новине да се не раставе, мења сијалице кад прегоре, прихвата књиге са висине, односи, доноси разне потребштине, тако би се оквирно завршио сваки његов радни дан. Посао ловца на мишеве није му одредио ни Бог ни статут, али се подразумевало да и тај посао обавља он, јер ко би други могао. У завученој чајној кухињици на већ постављену замку фришко се залепио али само ножицама миш. Борис га угледа беспомоћног, било му је жао божјег створа, није крив што је миш помисли, што се нашао мимо жеље у злим околностима, због тога треба још платити и главом. Узео га је заједно са клопком, изнео изван зграде, ушао стотињак метара у дубину градског парка и са гранчицом га благим пкретом руке пажљиво ослободио, овај га погледа ситним очицама и журно потрча као да тако мора, уђе баш на она иста врата. Од судбине се не може никуд за себе рече младић. Миш је решио подредити тихи живот мишјем колективу.

Ако мора умрети онда ће то учинити са браћом заједно.

Једном тако у сан Борисов дође онај исти миш, рече му на свом језику да је професионални глумац те да је оног дана имао представу у мишјем театру. Зато сам се вратио рече му и нестаде из сна.

Андерсја Ђ. ВРАЊЕШ.

МЕТАМОРФОЗЕ

Кад човек заплаче без суза, запитан зашто неки кроз живот пролазе тужни, кад схвати да није јачи од времена, да мора делити са свима светлост, воду, земљу, као заједничку наду, кад слободу не буде сматрао само и својом потребом, кад се научи дивити сваком бићу, оном што гмиже, хода, плива, или лети, у чудној колони борбе када га гане величина и најмање жртве, када грешни, али пожели и да опрашта, када прихвати властити живот, као један од многих бивших и будућих, када се поклони суштини: маленој птици, цвету, облаку или киши.

Тада ће по први пут бити на својој страни, хоће ли он то и моћи?

ПРЕЦИ

У камену,
сиромаштва изобиљу,
трајали,
живот им био задатак.

Тајни нису имали,
отворених погледа живјели,
док их не би умори стигли,
на мјестима загрљаја.

Радовали се киши, Сунцу вјетру,
дивили дуги
такви мали,
велики остали,
плакали једино,
кад би се заклињали.

Горјели, изгорјели,
вољели, превољели,
времена се нису бојали,
нису га ни имали,
зато су у зору умирали,
да би стизали.

Нису знали да постоје,
тихи били,
више слушали,
опстајући вјеровали.

Дивни бјеху људи ови,
сад их нема,
гдје су, куд су,
смјерни они, посустали?

УКОЧИЛО СЕ ВРЕМЕ

Ништа нас не греје, нестале су жуди,
садашње приче онима не сличе,
искре нема да ватру разгори,
за малено нешто, неба се одриче.

Окрећем се без смера, пута,
кренути, значи ли и стићи,
у околи надахнућа нигде,
кад бих могло себе заобићи.

У песмама кратки су видици,
Свуда тама на простору душе,
волео бих бити онај стари,
у мени се океани суше.

НЕЈАСНО

Кад се прикраву нека доба,
сви се већ некако снађу,
на безумља паради.

Није ми јасно само,
шта ће да раде пијанци,
кад умру воћњаци,
и виногради?

СРЕМ ПЛАНЕТА

Колеги, Браниславу Банету
Радивојевићу.

Кад човек умре,
можда смо га знали,
можда смо тада били мали,
а можда смо били велики,
какви год да смо били тада,
човек је сваки она нада.
Кад човек умре остави траг,
човек је овај био ми драг,
остао делић воденог цвета,
знала га је Срем планета,
кад од некуда човек у живот бане,
у себи свој постоји,
да једном у себи као сат стане.

Андерсја Ђ. ВРАЊЕШ

БАЈКА О ТРИ БРАТА

Била су једном, три брата
 На три стране отишли
 Адреса, непозната.
 Била су, друга три брата
 Своју кућу оставили
 И закључали врата.
 Била су, три пута по три брата
 На девет страна отишли
 Остали су, мама и тата.
 Била су хиљаду пута, по три брата
 У свет су отишли
 Тражили су нешто, светлије од
 злата.
 Била су милион пута, по три брата
 Само су одлазили
 Свакога дана, свакога сата.
 Мало је било, четири стране света
 На сто страна отишли
 Као, нешто им, код куће смета.
 И шта се десило, са три брата
 Ова бајка, још је непозната:
 Нема више нигде, ни једнога брата
 Умрли су њихови и мама и тата
 Пала су кућна, закључана врата
 Адреса брата, данас непозната.
 Тражили су нешто, светлије од
 злата
 То су некад имали, испред кућних
 врата
 Кад су скупа били и мама и тата
 И из ове бајке, три рођена брата.
 Кућа била мала, не треба палата
 Само да су широм, отворена врата.

КОШЕЊЕ ПШЕНИЦЕ

Стани мало Радомире
 Умор ти се већ назире
 Ево ове хладне воде
 Одмори се мало овде.
 Коса ти се отупила
 Није оштра к'о што била
 Узми клепац и бабицу
 Па навуци коси жицу.
 Већ је Сунце обасјало
 И лице ти огрејало
 Доста има још до мрака
 Нек одмори рука лака.
 Ми смо уже помотали
 И водом их попрскали
 Па смо онда мало стали
 Песме две-три запевали.

РАКИЈА

Ракија је отров
 То се треба знати
 Али, једна чаша
 Може здравље дати.
 Када почнеш пити
 Некад, чаше двије
 Тад флашу остави
 Још ти касно није.
 Ако једном пређеш
 На, три чаше редом:
 Спреми се балканац
 Постаћеш пијанац.

КРУШКА ЛИСИЧАРКА

Како си ми крушко моја
 Крушко Лисичарка
 Дошао сам да те видим
 Жеља ми је јака.
 И да питам шта ти треба
 Јел' ти нешто фали
 Под крошњом сам твојом раст'о
 Кад сам био мали.
 Кад би могла да ми кажеш
 Ко те калемио
 Нисам оца питат знао
 Док је овде био.
 Остала си крушко сама
 Ми те оставили
 Знаш да би ти било лакше
 Да смо с тобом били.
 Нећеш дуго да тугујеш
 Ја ћу брзо доћи
 Поред тебе ја ћу сјести
 Тад ће туга проћи.

Драгутин ВАСИЛИЋ

НИКО КАО МИ

Као улизица, нико не лиже,
 као полтрон, нико не гмиже
 као политичар, нико не лаже,
 као тајкун, нико не смаже!

Као народ, нико не трпи,
 као власт, нико не црпи,
 као радник, нико не пати,
 као доушник, нико не прати!

Као нас, мало је у свијету,
 Као да желимо своју штету!

ПЈЕСМА О ЦЕПУ

Постоје цепови разни,
 дубоки, плитки, пуни и празни.

Кројачи више ил' мање
 кроје цепове за свако занимање.

Раднички цеп је празан већином,
 пензионерски зецка мјесечно
 ,средином.

И сељачки цеп додуше
 зависи од накупаца, кише и суше.

Али су зато цепови тајкуна
 покупили све са радничких рачуна.

Читамо у штампи за оне на власти
 и оне који умију красти
 да су им цепови прилично кабасти.

Кажу да најбоље високим
 шефовима
 стоји „Армани“ с' дубоким
 цеповима.

Дубоке имају директори, попови
 и сачувај ме Боже каматари и
 лопови.

А какав је цеп у мене,
 Потражите одговор од моје жене.

САВЈЕТНИЦИ

Савјетници, стручњаци из сјене,
 немају уопште улоге малене!

Рангиране, те мудре главе,
 савјетују од општине до врха
 државе!

Постоје савјетници за сваку област,
 зависи на ком је нивоу власт.

Савјетници у заједници мјесној
 са првацима су у сарадњи тијесној.

На нивоу општине ил' града
 савјетник се претргне од рада!

А тек онај на државном врху,
 има најјачу савјетничу сврху!

О свим темама савјетују шефове,
 како сигурно заштити сефове!

Или како се обући на примјер у
 сриједу,
 која кравата иде уз косу сиједу!

Љубавне савјете из рукава сипају,
 познају материју а да не пипају!

Специјалност су им новчани токови,
 судски спорови, застарјели рокови!

Ништа за њих није загонетно,
 све рјешавају дискретно и паметно!

Саветници, те мудре главе,
 савјетују од села до врха државе!

Бошко ГРГИЋ

Рецензија

ВИДАР НЕЗАЦЕЉИВИХ РАНА

Рођен међ' кошпама горких речи Миланко Боровчанин Ромсок предодређен је, да уместо Сизифовог камена носи Човека на себи и у себи. Од „биља“ којим је умивен на горкој Романији не справљају се мириси за испирање девојачких несаница, већ ране, које је у своју поезију понегде уносио Витомир Николић, Ромсоков род по песми и здрављу.

И поред тога, Миланко је своје име ућерпичио у цецел „Чегра“ са темељем на Соколцу. Бунтован, а побожно пркосан, води бој, отимајући се о оловку уместо копља. Увек нека аждаја реп надноси на онај атар, који се зове Ђедовина и очевина, на ране гробне и пологе тајне. Нађе се понегде између тих ожиљака и гнездо птице. И ако су све птице углавном злосутнице, Срби су крилати да би у небеса одлетели, јер је то тешко на земљи бити. Да нам није тих крила, затрли би се.

Ромсок је огрнут кошуљом од мајчине материце, украшеној пернатим ожиљцима, на које су привијена лицидерска срца, да би Богу очи засенила. Да бар једном уступак човеку учини, да га скине са неког глога, коца или артијице на бандери.

Он је песник горке нарави, родољубне, оне која клија у дупљама кичме, квргама од убоја, где гавранови кљују дигерицу, да би тиће одгајили. Ретко се ту усели по који кукавни славуј. Не учи се певање у гаревини перја и шкргутима. Кутњацима се глеђ обила од циковине која цепти у очним јамама, пуним синова, првих кучића, амова, свирала, гујиних кошуља и перути мајчине косе, која трини подједнако из неба и гроба. Миланко Боровчанин срчаном сачмом брани вериге и пепео под њима. Пепео памти записе пламена. Умивен је утринама

мочварне крви, која се цакли и кад јара камен разнедрава, На том голпеку грца песме и трли предиво за на образ и вез подбрадни.

Ово је једна од његових песмарица, књига којој треба мир да би се осетио мирис подрума и барутане. Одавно је Он себе словима озидео, па се кроз сву Србију, ма где она била, може видети.

Остао је у Републици Српској, да буде и поетски гладишевац, међ пустолинама и барјацима, који се виоре на трну ко на Косову. А где је грובהа ту је и Косова. Једино у њега има места за све Србе, јер је само оно веће од небеса.

Ова песмарица од шест прозора је трмка пуна стршљевине и воска који се претвара да је мед, а горак је и пчели која га је замесила и пред срце изнела на вид Видовдану.

„Родољупке“ су праг поменути трмке са погледом кроз иконе, дим огњишта, оцака, кровова, барута и кадионица, око којих се таласају поља ждраке, јечма и мачева, винограда рујне крви и сестринских кика, цркви грађених уместо тврђава за одбрану вере у Бога. Градили их да би се имала соба пред амбисом у којем Свевишњи небо крије, ломећи га комад по комад, да би га дао онима што не стигоше да се крилима заодену.

Родољубив до под очну лику, изникао из чокота који су се осушили да их не би нека рука опоганила, носи кондир Косовом, из којег се расипа прелив славских колача, кољива и панаија, румен за девојачки образ и мастило којим Кум потписује изјаву да се одриче сваког зла у име кумчета.

Косово је багремица којом се огрнуо, да би Владимиру Петковићу Дису натруковао писмо, у којој му све из брка у брк ка-

же, па и то „да неће никуд и да не да ништа“.

Што баш Дису!? Ваљда због тога што је већина дала образ за на седло онима који јашу, а оставила змијски свлак онима који гамижу дедовином Светог Саве до ове која носи име кућевних међаша.

Срџба која повремено избија из обраћања поднебесју нашем, није ништа друго до шкргут пред срамом наше нарави, нарави која нас склања од образа. Платили смо и вечеру онима којима дајемо веру, а бусамо се у прса ко пијанци пред задругом, да смо потомци Милошеви, Лазареви и очи Ђедове. Бусамо, а бусење расте, комуша се утрина без чобаница и момака, гујишта и чемеришта на све стানে. Када Бог са своје веранде погледа, почне му се у глави мутити, свуда родила гробља, као да је смрт киша мајска, којом се књаз Милош хвали. А ни њега нигде.

Доле, неки Миланко Боровчанин неће и не да. А не види како браћа наоколо деле...

Волети свој род, жива печуришта, росу и со, сузе, мед и трешњу која роди, сок и ђуле пред напасником. Бити жив, да би могао живот ставити пред заклетву, образ и Бога. И њим се заклету да ћеш устати и ако те оборе пред неким зидом, на неком пању и о конопцу.

И трубачи, и добошари, маљице судија и стрељачка лудила, све је то у име народа. Оног народа којем си подарен и мајка те чувала у котарици материце.

Образ су ти даривали. Он је небо над кућом и кућним чељадима. Образ је твоје царско небеско, без њега ни за у гроб ниси. Не може умрети онај ко га нема. Образ, тако се зове она земља у коју си се заклео.

Не може се другачије тумачити ова поезија, до овако. И не може

је свако тумачити, ако није један од таквих.

То што Он Миланко Боровчанин пева, а мени капљу сузе, то није од туге, то је због весеља, јер је Он стао испред мене. Ископао је ров у својим прсима. Мени је место у том рову, па и ако погинем, биће то велика свечаност у братским недрима...

„Спаси нас Господе сваког посртања“

Довољан је овај стих за натпис на барајку, испод којег се окупљамо. Довољно је и за ограду коју смо ребарним прошћем исплели, да би сачували децу, пчеле, калеме и јагњад. Довољно је да речима посрамимо свакога ко се злом окитио и на „вашар“ пошао.

„Кад лудило мине, шта ће моја сиротиња!?“ То је питање које је попут стожерног стуба побијено у сред ове књиге. Колац који може бити јарбол часном барјаку и ослонац глави без прса и рамена.

Да ли су наши животи дорасли овом времену? Ово питање је просто закупило већину песникових размишљања. Отуда и околики набој одбране људскости и њене успаваности. Како бих другачије дефинисао све превиде наше историје, која углавном показује бунило у сагледању онога због чега је толико крварила и са смрћу се утркивала.

Ромсок преживљава та стања покушавајући да Човека уразуми уљудношћу, благосиљајући

га и саветујући га. Те поруке нису обично поетско ”нишањење прстом”, то су додири свести која чини околину. Ону околину, не само географску већ и менталну. Наша нарав је жртвујућа, инацијска, уз инат свему па и себи. Пркос је скупа занимација, склона самоутирању.

Да би тај „кукољ“ из нарави наше избацио, песник нас дарива хлебом уместо камена. Питам се, замичући у ову књигу, да се није хлеб у нашим рукама окаменио?

Без родитеља смо сирочад, а без пријатеља сами.

Мало која боја може да ослика човека, као што то може реч. Она је боја са звуком. Чује се. Има моћ да слуги, препознаје, дозива и одвраћа. Песници су ближњи сликарима. Миланко је један од највећих међу поменутима. Своје пријатеље је склонио у лепу себичност своју, где их препознаје до у прошлост. Будућност њихова је зачарана песмом. Читајући ове песме, које су украшене брошевима песника, сетих се оних фотографа, који су ишли по селима и насељима, узимајућу фотографије, које би увеличали и улепшали.

Обично су то биле заједничке фотографије чланова породице, младенаца, фотографије из војске. Нарочито су биле лепе за око, оне из Првог светског рата. Ове, млађе из ЈНА су као украс имале симболе рода војске.

На свој даровни начин Ромсок тако украшава своје пријатеље, већином песнике.

Тек када нам сломе душу паднемо у своју погибију која није дељива са осталим људима.

Ако нас и у песму сахране, нећемо умети да певамо.

Бол је музика која плаче. Бол је ожиљак ране која није зарасла и када начисто избледи.

Ромсок све то зна. То што је песник, у овом случају је његов терет проклетства. Како описати оно што се не да описати, а нарочито не може опевати. За овај случај Срби имају реч Запевка, када у срце удари, онда се запева, кукање је мањи бол.

Ако су песници ”миљеници” Бога, зашто им бар не да одгонетку смрти. Нарочито оне, која је на децу насрнула.

Миљеник, којем је таленат доделио да смрт учини још злотворнијом, да је пева. Смилуј се ти, који ме чиниш познатим. Врати ми оно што је од свега ми веће.

Он је на ивици свега, на сечиву које сече само изнутра.

„Рана јесени ти блага лепотице
Кажи, док по ивици разума ходим

И док се у мени јате црне птице
Ово безнађе како да пребродим?“

Колико би требао да траје час лектире, на којем се ови стихови одгонетају. И да ли би имало смисла оцењивати?

Ова књига у својим недрима има рану, којој ја нисам исцелитељ, а ни било ко други. Излазим из ове песме, која то није, ма шта ко мислио. Ово је родитељска рана, а та рана није дељива.

Ромсок је видар, који песмом разједа себе, смрти своју душу, да би је лакше поднео.

То што може за нас да учини је поклон који освежава збирка песама ”За мале и мало веће људе”.

„Кад бих ја био моћан као Бог
Наредио бих са престоља свог...“

Из песме „Лукина жеља“
Шта би дете пожелело?
Како је тешко бити велик као дете.

Ето, много чему је ова књига то одгонетање.

Одгонетање је и језик којем је Миланко Боровчанин чувар, али то је веће бдење од овога које сам у знак искреног поштовања према Песнику и овој песмарици учињено.

Слободан РИСТОВИЋ

Поезија о вину

Леп пример подузетљивости

Прва награда додељена је песми „Чокот“ Душка Секулића, а ми објављујемо трећенаграђену, песму „Винопијина ода“ Душана Савића

Организатори конкурса Поезија вином обојена за најбољу песму инспирисану вином, Винарија Вучји подрум и Градска библиотека „Карло Бијелички“, формирали су стручни жири за оцену радова, у саставу: Драган Бабић, Горан Малбаша и Саша Радојчић. Жири је одржао неколико електронских консултација и на последњој од њих, у суботу, 4. септембра 2021. донео једногласну одлуку о три најбоље песме.

Прва награда додељује се песми „Чокот“ Душка Секулића.

Друга награда додељује се песми „Три капи вина“ Јоване Аксентијевић.

Трећа награда додељује се песми „Винопијина ода“ Душана Савића.

Образложење: Три првонаграђене песме се издвајају од осталих приспелих на конкурс Поезија вином обојена по свом књижевноестетском квалитету, а на првом месту по томе што њихови аутори успостављају дистанцу у односу на преовлађујуће, очекиване, чак стереотипне песме о љубави (и изневереној љубави), вину меланхолији, у атмосфери која покаткад има више естрадни него књижевни тон.

„Чокот“ Душка Секулића је песма у којој се преплиће неколико стварносних низова: живот грождја, живот вина, и живот једне љубави. Песникове сугестија је да су ова три процеса преображавања међусобно у вези, чију природу, наравно, и не покушава да именује. Аутор очевидно брине о форми и пажљиво тражи најбоље речи за смисаоне нијансе које хоће да изрази.

У песми „Три капи вина“ Јоване Аксентијевић је успела да покаже како из наизглед сасвим обичног присећања и разговора са самим собом настаје песма као део света, са свом својом материјалношћу. Посебно повољан утисак оставља то што су у свим строфама ове песме вешто остварене фигуре понављања, варирања и алитерације.

Душан Савић се са песмом „Винопијина ода“ открива као неко ко изнутра, иронијски, разлаже матрицу стереотипних представа о вину и онима који га пију. Испуњена хумором, ова песма такође преноси оно осећање раздраганости које обично, и ако не претерамо, прати наше сусрете са вином.

Живели!

С.К.С.

(У Сомбору, 4. септембра 2021.)

ВИНОПИЈИНА ОДА

Јести грождје баш је fino
 А још лепше пити вино
 Млада цура гази ногом
 Да промуља грозд дан Богом
 Потом брзо пени шира
 Оштром њуху неда мира
 Кад одстоји месец дана
 Придржат' се треба плана
 Прво кушат' кратким срком
 Па у подрум онда трком
 Тад све стаје нема плана
 Грлом клизи капља сама
 Останеш ли ту предуго
 Биће онда здраво туго
 Зато опрез добар буди
 Да ти зора не заруди
 Нег' полако и са мером
 Да те не назову кером
 Јести грождје баш је fino
 Ипак лепше пит' је вино!

Душан САВИЋ

Удружење грађана „ИНФОРМА“ Сомбор
 у сарадњи са Градском библиотеком „Карло Бијелички“ Сомбор
 и Културним центром „Лазар Костић“ Сомбор

Расписује конкурс за избор најбоље песме у којој се спомиње вино, као књижевна тема
 повезана са љубављу - велика инспирација песника стичу дуба и опора.

ПОЕЗИЈА ВИНОМ ОБОЈЕНА

- Право учешћа имају сви пунолетни грађани који пишу на српском језику.
 - Аутори учествују на конкурс у слањем највише две своје песме електронском поштом на адресу: informasombor@gmail.com.
 - Обавезно је доставити: име и презиме, адреса, имејл адреса и број телефона аутора.
 - Трајање конкурса је од 20. 07. 2021. до 20. 08. 2021.

Одржано „Покровско пјесничко саборовање“

У Броду је одржана културна манифестација „Покровско пјесничко саборовање“ и промоција истоименог зборника, уз учешће пјесника из Републике Српске, Србије и Швајцарске, у оквиру прославе Октобарских свечаности слободе.

Благослов за одржавање манифестације поводом прославе празника Покрова Пресвете Богородице, крсне славе храма и општине Брод, дао је Његово пресвештенство епископ зворничко-тузлански Фотије.

Протојереј-ставрофор Жељко Теофиловић истакао је да је циљ и мисија саборовања да се укаже на друговне вриједности.

Он је рекао да организаторе посебно радује чињеница да у овогодишњој манифестацији учествује много више пјесника него претходне године и да је локална заједница, на челу са начелником, општине препознала њен културни значај и уврстила га у календар активности које су од важности за културни духовни развој града.

Промоција зборника „Покровско пјесничко саборовање“ одржана је у просторијама Светосавског дома, гдје су и пјесници учесници рецитовали пјесме.

У књизи се налази 140 ауторских радова пјесника из Ре-

публике Српске, Србије, Црне Горе, Швајцарске, Њемачке, Македоније, Бугарске, Хрватске и Косова и Метохије.

Зборник је објављен у издању дервентског Српског књижевног клуба „Вихор“ Дервента и Црквене општине Брод, а приређивач је Ненад Симић из Дерvente.

Он је истакао да је ова културна манифестација добила подршку локалне заједнице и начелника општине Зорана Видића, и од локалног значаја већ прерасла у међународну.

Прије почетка манифестације учесници су посетили храм гдје их је свештеник Теофиловић упознао о историјату храма.

Садржај зборника је обогаћен фотографијама са првих пјесничких сусрета.

Манифестацију је увеличао и наступ Културно-умјетничког друштва „Душко Трифуновић“ из Брода.

Пјесничкој манифестацији присуствовало је свештенство Српске православне цркве, замјеник начелника локалне заједнице Адријана Шаран и сарадници, представници Борачке организације Брод и значајан број посетилаца.

Н.С.

“Пелагићев рунолист” Новици Телебаку

Жири којег су чинили Тихомир Левајац, председник, Ранко Прерадовић и Милан Ракуљ одлучио је да се „Пелагићев рунолист”, додијели Новици Телебаку из Требиња. Честитамо!

Телебак је до почетка рата 1992. године живио је у Бијелом Пољу, а радио у Мостару. Потом је двије године провео на невесињско - мостарском ратишту, гдје је тешко рањен. Лијечено се непуне четири године у Београду и Аранђеловцу. Послије лијечења доселио се у Требиње. Уредник је издавачке дјелатности у Књижевној заједници «Јован Дучић» из Требиња и председник је СПКД «Просвјета» у Требињу. Ради у Народној библиотеци Требиње. Ожењен је, отац троје дјеце.

Објавио је књиге поезије «Туга се боји ријечи», «И јасике», «Вилин кланац», «Исповијест ситне чељади», «Каменица», «Пожар ума», «Свијећа за Патријарха Павла», «Сапето небо», «Е, моја Херцеговино». Аутор је и приређивач књиге о Алекси Шантићу «О боре стари». Заступљен је заједничким књигама: «Ужарено злато», «Изаткане нити», Када се дјеца нису играла рата», «Чувари звијезда», «Чекајући повратак Дучићев». Заступљен је и у више антологија: «Херцеговачки вијенац», «Кад срце засветлуца» и «Из века в век»[1].

Књиге су му превођене на руски и румунски, а поезија

на француски, њемачки, италијански и ромски. [2] За поезију је добијао награде: «Мокрањчева награда», «Песнички крчак», «Дучићева лира», «Друштво писаца Русије». Пише и објављује и прозу. Члан је Удружења књижевника Републике Српске.

Мостарска Саборна црква

Све је наше у теби
а ти у нама.
Кад прође,
то што треба да дође,
ти ћеш стати
а ми заплакати.

Чекало се тако да
туробан и предуг зулум оде,
ОНА да нам свикне
и небо дотакне.

Ти златна воштанице,
Балканска љепотице,
што си око оку очевидац,
обрадоваћемо те рађањем.

Наднешена над Мостаром,
стражарице љубави,
ојачај дамар сваке живуљке
јер живот јеси.

Ни тајне,
ни тог вијека
више нема.

Под стрехом времена
завапили су просвјетљени,
даровани, пробуђени
и непресушну кап окусили.

Два пута си окаменована
вјерним и вриједним рукама
и маловјерним језиком.

И горјела, недогорила
и рушена, недоручена.
Боље је сто пута горјети
већ једном угаснути.

Лудост, густа и наквасала,
не да јој се остарити.

Све је наше у теби,
а ти у нама.
Кад прође,
то што треба да дође,
ти ћеш стати
а ми заплакати.

Дођу дани
када прљава вода стане,
поље поплави
а цвијеће се усправи и замирише.

Опет крпимо слободу
а загрћемо ријечи што лако горе.

Ево те растеш сакрална матице,
вежу те за небо
а твоја ђеца
тапкају и гаркају по свијету
али према ТЕБИ се моле.

Је ли ово сновиђење?
Видим ли ореол живих?
Чујем ли звона радости?

Отварају ли се Царске двери?
Све трепери и Васкрсава.
Што год ли је,
хвала ти БОЖЕ ВЈЕЧНИ.